БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, БАТТЫЖЫНАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттингеН

1954 АПРЕЛЬ 3 СУББОТА № 68 (3005)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Тыва автономнуг области хөй уругларлыг иелерге «Маадыр ие» деп хүндүлүг атты тывысканы (1 арын).

Өртектер чиигелдезиниң дугайында партияның болгаш чазактың доктаалы совет кижилерни улам сорук киирген (1 арын).

И. Цевелев. — Райкомнуң МТС талазы-биле бөлүүнүң ажылы (2 арын).

Часкы тарылгага белеткел (2 арын).

В. Клюшин.—Школаларны чаа өөредилге чылынга амдыгааштан чедишкинниг белеткээр (2 арын).

Ю. Кюнзегеш. — Ырының сөзүнүң дугайында (3 арын).

А. Чараш-оол. — Хөй ниитиниң чурумун сагыыр (3 арын).

Н. Багачев.—Совет садыг болгаш улустуң материалдыг деңнелиниң бедээни (3—4 арыннар).

Германияның Социалистиг Чангыс-аай партиязының IV съездизиниң ажытынганы (4 арын).

Канаданың депшилгелиг ажылчын партиязының V съездизиниң хагдынганы (4 арын).

Бюрократизмге болгаш канцеляржы чорукка удур демисежир

Улустуң эрге-ажыктары дээш, совет кижи бүрүзүнүң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин бедидери дээш демисел болза, Коммунистиг партияның бозы Совет чазактың кол сагыш сакишкыны болур. Чаа улуг сорулга болза, удуртулганың методтарын сөзырангайжыдарын, күрүне аппарадының бүгү адырларының ажылын үстүнден адаанга чедир эки-жидерин, удуртукчулар болгаш удуртулга адаанда турар кижилер удуртулганың канцеляржы-бюрократтыг методтарын шиитпирлии-биле узуткаарын негеп турар.

Массалар-биле харылзажырынга улуг сонуургалдыг болуру, ажылчы чоннарның ортузунга ажылдап билири, оларның негелделерин тоон көөрү болгаш ажыл херектің бодунче сиңгип кирери — партия болгаш күрүне аппараттарының удуртукчу ажылдакчыларының хүндүлүг хүлээлгези.

Партия көдээ ажыл-агыйда херектің байдалын өөренип көргеш, күрүне аппарадында ажылдың четпестеринче бистиң кичээнгейивисти онза угландырган. Ылаңгыя боттарының ажылынга эде тургузуушкунну эң быска хуусаада доозарын, удуртулгага ээ-харыысалга чок чорукту шиитпирлии-биле узуткаарын, ажылдың канцеляржы методтарын база үре-түңнел чок хуралдаашкыннарны узуткаарын партия органнарындан СЭКП Төп Комитединиң февраль-март Пленумунуң шиитпирлери негеп турар.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле ажылда амдаа улуг четпестер бар. Ылаңгыя областың чамдык партия, совет, көдээ ажыл-агый органнары боттарының ажылын ёзу дарымдаалап эде тургускан, колхозтарны болгаш МТС-терни партияның шагда-ла бурулаңнаканы, канцеляржы, бюрократтыг методтар-биле удуртурун үргүлчүлевишаан турарлар.

СЭКП-ниң Өвүр райкому болгаш райкүүсөн ам-даа эрги методтар-биле ажылдавышаан. Районнуң удуртур ажылдакчылары үе-шагның хөй кезиин район төвүнге чурттап эрттирип, колхозчулар ортузунга ховар барып, амыдыралче ханылап кирбейн, колхоздар удуртукчуларынга погуур дузаламчыны көргүспейн турарлар. СЭКП райкомунуң бир дугаар секретары эш Лопсан-Серен бо чылын ийи ай иштинде колхозчу малчыннарга үгле 6 хонук чораан.

Эрткен чылдың июльден бээр райком бюрозунуң 23 хуралдары болган, аңаа 36 шиитпирлерни хүлээп алган. Бюронуң чамдык хуралдары ийи хүн үргүлчүлеп тургулаан. Район Совединиң күүсекчи комитеди чыл хире үениң дургузунда 120 шиитпирлерни үндүрген. Шак ындыг янзы-бүрү хуралдар кылыр, ооң доктаал-шиитпирлерин белеткээр чорук ажылдакчыларны дириг ажыл-херектен хоорулдуруп турган. Эрткен чылын «Кызыл тук» колхозтуң даргазы эш Очур район төвүнге болуп тургулаан хуралдарга 183 хүннерни эрттирген, а бо чылдың эге ийи айларында ол колхозта партия организациязының секретары эш Тажы район төвүнче кыйгыртыышкыннарга баарынга 45 ажыл хүннерин чидирген.

Айтырыгларны хөй-хөй хуралдарга чугаалажып, шиитпирлерни каш-каш удаа үндүрүп турза-даа, а чер-черде ажыл-херектің байдалы олча хевээр экиживейн турар фактылар бар. Ол районнуң шүүгү, прокуратура органнары дыка четпес ажылдап келген. Кеземче херектерин доктааткан хуусаазында көрбейн турар. Марттың 1-ге чедир көрдүнмээн 8 херектериниң аразында 1952 чылдың июнь 14-ге кирген бир херек бар болган. Херектериниң барык-ла 80 чыгыы хуузу хуусааның үрээшкини-биле көрдүүп турар.

Ындыг чижектерни областың өскедаа организацияларындан көргүзүп болур. Эрткен чылдың ийиги чартыында областың көдээ ажыл-агый эргелели (ооң удуртулгазында кол эргелелдерин безин санаваска) ай санында оодунуң чер-чер организацияларынче болгаш албан черлерин-че ортумаа-биле 1620 директивти-ги чагааларны болгаш телеграммаларны чоруткан. Үгле июльдуң 10-да безин 224 бижиктерни үндүргеН. А бо чылдың эгезинден февральдың 20-ге чедир районнарже 2050 айтыышкыннарны болгаш негелделерни бижип үндүрген. Районнардан кээп турар дилегларниң барык-ла 90 чыгыы хуузун эргелел харыылавайн турган. СЭКП ооокомунуң чоокта чаа болган ийиги пленумунуң киржикчилериниң ол эргелелдиң адрезинге таварыштырган шыңгыы шүүмүүлелдерге ынчангаш анаа-ла таварылга эвес болганы тодаргай. Облпотребсоюз үр эвес үениң иштинде-ле чер-черже телеграммалар чорударынга 103 муң рубльди чарыгдаан.

Дириг организакчы ажылды саададып, ажылдакчыларны үргүлчүле столдар артынга олурарынче албадап, оларның бажын кабинеттерге төөредип турар чорук амгы үениң ажыл-ишчи сорулгаларынга канчап-даа таарышпас. Удуртукчулар болза боттарының ажылдакчыларын кижилер-биле барып хүн-бүрү ужурашсыннар дээш, чер-черге — колхозтарга, МТС-терге, совхозтарга, бүдүрүлге болгаш албан черлеринге барзыннар, аңаа барып дириг ажылды организастазыннар дээш ыпаар үргүлчү чорудар ужурлуг.

Бисте, ылаңгыя областың чамдык организацияларында болгаш районнарында болганчок-ла каас сөстер чугаалаар, четпестерни шүүмүүлеп турар, бодунуң адынга шүүмүүлелди хүлээп алыр, ынчалза-даа ол шүүмүүлелден ылаптыг түңнелди үндүрбес, ажыл-херээ дүүн кандыг чоруп турган болдур, а даартазында хүннерде оозала болдуг четпестерлиг хевээр тургулаар удуртукчулар бары чажыг эвес. Хоозунзурган хөй каас домактардан чайлааш, хүн-бүрүнүң дириг, боттуг ажыл-херектеринче кирер херек. Кол чүве — массса ортузунга организакчы ажыл, партияның болгаш чазактың директивалаларының күүселдезин организастаары болур дээрзин партийжи болгаш совет удуртукчулар медереп билири чугула.

Ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң практиктиг ажылының участоктарында удуртулганың канцеляржы бюрократтыг методтарындан, янзы-бүрү хевириниң резолюцияларының, директивалаларының улуг агымынга алзып турар чоруктан, үгле хуралдаарынга болгаш резолюциялар бижиринге чаңчыккан байдалдан дүрген болгаш шиитпирлии-биле чайлаар херек. Удуртуру дээрге, үгле директивалар, айтыышкыннар, негелделер бижээш-ле олурары ол болур эвес, а партия, совет, ажылагый болгаш хөй-ниити организацияларның организакчы, башкарыкчы ажылының деңнелин көдүрери, дириг, тодаргай болгаш ажыл-ишчи удуртулгага оларның ролюн бедидери массалар-биле оларның хүн-бүрү харылзааларын калбартыры база быжыглаары болур.

Үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый хөгжүлдезиниң талазы-биле партияның айыткан хемчеглери күүсеннишкиннер чокка күүсетине бээр деп үгле бюрократтар болган. Бистиң партияның шылгатынган, чидиг чепсээ. Шүүгүмчүлелди, ылаңгыя адаандан өрү шүүгүмчүлелди бүгү хемчегбиле калбартырын, четпестерни дүрген узуткаарын, ынчангаш бистиң бүгү ажылывысты СЭКП ТК-ның сентябрь база февраль-март Пленумнарының шиитпирлериниң негелделериниң деңнелинге чедир көдүрер ужурлуг бис.

Тыва автономнуг области хөй уругларлыг иелерге „Маадыр-ие деп хүндүлүг атты тывысканы

Он болгаш оон хөй уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1954 чылдың март 26-дагы Чарлыы-биле «Маадыр-ие» орденни болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң бижиин тывыспышаан, «Маадыр-ие» деп хүндүлүг атты тывыскан:

1. **Афанасьева** Анфисья Евдокимовна—Чаа-Хөл районда өг-бүле ээзи.

2. **Бычкова** Зинаида Ивановна — Каа-Хем районда «Октябрь 14 чылы» колхозтуң колхозчузу.

3. **Монгуш** Данзын Самбыга—Сүт-Хөл районда Калинин аттыг колхозтуң колхозчузу.

4. **Рябова** Анна Иннокентьевна — Бии-Хем районда Ленинка суурда өг-бүле ээзи.

5. **Ускова** Евросинья Ивановна — Каа-Хем районда өг-бүле ээзи.

Өртектер чиигелдезиниң дугайында партияның болгаш чазактың доктаалы совет кижилерни улам сорук киирген

★

Калбак хереглелдиң бараанналарын улам көвүдедир

КИЕВ. Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Доктаалын Киевтиң ажылчы чоннары улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алганнар. Бүдүрүлгелерге, кызыл булуңнарга, репродукторларга хөй-хөй ажылчыннар, инженерлер, техниктер чыглы берген турган. Хөй-хөй кижилер боттарының сагыш-сеткилиниң өөрүшкүзүн чугаалажып көөрүн күзеп турган.

Киевтиң торгу комбинадының коллективи май мурнунуң күш-ажылчы вахтазын чорутпушаан, натуральдыг торгудан пөстер бүдүреринің талазы-биле бирги кварталдың планын хуусаа бетинде күүсеткен.

—Калбак хереглелдиң бараанналарынга, ооң иштинде натуральдыг торгунуң пөстеринге өртектерниң чаа чиигелдезиниң ачызында, бистиң бүдүрүлгевистиң бүдүрүп үндүрүп турары кылыгларга садып алыкчыларның негелдези улгадыр. Ынчангаш ажылчы чоннарга калбак хереглелдиң эки шынарлыг үлетпүр бараанналарын хөйү-биле бээр дээш социалистиг чаршыты улам-на калбартыр ужурлуг бис.

Идик аймааның дөртку фабриказының коллективинге май мурнунуң чарыжы хүн келген тудум-на чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннерни берип турар. Бүдүрүлге үгле март айның иштинде безин онаалгага немей 30 мун эжеш идиктерни белеткеп үндүрген. Часкы, чайгы сезонга уткуштур ында идиктерниң 24 чаа хевирлерин кылып үндүрген. Быжылга цехиниң начальнигиниң оралакчызы эш Бербаның чугаалааны болза:

—Бистер өртектер чиигелдезиниң дугайында Доктаал-биле танышкаш, калбак хереглелдиң бараанналар бүдүрүлдезин улам ыңай улгаттырарының дугайын бодап тур бис. Бүдүрүлгениң коллективи улуг негелделиг болуп турар кааслалгалыг идиктерниң үндүрүлгезин көвүдедир дээш чүткүлдүү-биле демисежип турар. Ажылчы чоннарның боттуг ажылтөлевири көвүдеп, калбак хереглелдиң бараанналарынга негелделери бедип турар.

(СЭТА).

Бедик көдүрлүүшкүн

Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП ТК-ның Доктаалын Кызылдың аъш-чем комбинадының коллективи улуг өөрүшкү-биле уткаан.

Коллективке болган митингиге кондитер салбырының эргелекчизи эш Петрова сөс алгаш, ажылчы чоннарның өзүп турар материал-культурлуг байдалын экижидери дээш, чыл-бүрүдө аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чиигелдезин чорудуп турарынга өөрүшкүзүн илередип-шаан, бүдүрүлге планын долдур болгаш ажыр күүседирин, продукцияның шынарын экижидерин, апрельдің онаалдазын 110 хуу күүседирин хүлээнген.

Хлеб быжырар № 2 салбырның дузалакчы бригадири эш Жерякова апрель планын 125 хуу, пиво кылыр бүдүрүлгениң мастери эш Антышев 120 хуу, кондитер салбырының бригадири эш Скрипаченко 140 хуу күүседирин хүлээнгеннер. Партияның болгаш чазактың доктаалынга күш-ажылчы харыы кылдыр аъш-чем комбинадының коллективи бүдүрүлге онаалдазын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бирги сессиязының ажытынар хүнү—апрель 20-де күүседирин хүлээнген.

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының байырлалы май бирге уткуштур бүгү улустуң социалистиг чарыжынга кирбишаан, Кызылдың үлетпүр бүдүрүлге черлериниң ажылчын, албан-хаакчыларын социалистиг чарышка кыйгырган.

★ ★ ★

Совет улус—бодунуң аас-кежииниң тургузукчузу

Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП Төп Комитединиң Доктаалын радио-биле дамчыдарга Москваның «Динамо» заводунуң кежээки сменазының ажылдакчылары марттың 31-де сеткилсагыштың ханы көдүрлүүшкүнү-биле дыңнааннар. Динамочулар Доктаалды көдүрлүүшкүннүг чугаалажып көрүп турарлар.

Машина цехиниң механика участогунга бөлүк станокчулар чыылган. Токарь-карусельщик эш Кутилинниң чугаалааны болза:

—Капиталистер дайынга белеткенмишаан, ажылчы чоннарны мөлчүүрүн күштелдирип, үндүрүглерни болгаш чонга эргежок чугула чүүлдерни өртектерин бедидип турарлар. Бистиң совет чуртувуста чоннуң амыдырал-чурталгазы чыл келген тудум-на улам экижип олурар. Аңаа тодаргай бүзүредилге болза, өртектериниң чаа чиигелдези болуп турар. Ол чорук бистиң совет социалистиг тургузуувустуң артык күштүүн бүзүредир көргүзүп турар. Май мурнунуң чарыжының хүннеринде нормамны 200 хуудан эвээш эвес күүседирин хүлээнип тур мен.

Участоктуң смена мастери эш Горшков мынча деп медеглээн:

—Совет улус—бодунуң аас-кежииниң тургузукчузу. Бистер продукцияны хөй үндүргенивис тудум-на, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам бедиткенивис ол болур, бистиң чуртувус улам-на күчүлүг болуп, бистиң амыдыралывыс улам-на байлакшыл болур. Совет кижилер харын ынчангаш кызымаккай ажылдап турар, аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга өртектерни чыл келген тудум-на чиигедириниң аргазы бар болуп турар.

Мастер эш Горшковтуң сменазының станокчулары күш-ажылчы вахтага туруп алгаш, ажылчы чоннарның май бирниң байырлалын чаа-чаа чедиишкиннер-биле уткуур деп шиитпирни хүлээп алган.

(СЭТА).

Маадырлыг күш-ажылдың түңнели

АЛМА-АТА. Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП ТК-ның Доктаалын Алма-Атаның ажылчы чоннары идепкейлии-биле чугаалажып турарлар.

№ 2 дааранылга фабриказының цехтериниң бирээзинге ажылчыннар, инженерлер болгаш техниктер чыглып келгеннер. Доктаалды таныышканының соонда дааранылкчы эш Жигулинаның медеглээни болза:

—Совет улус төөгүлүг тиилелгелерни чедип алган. Чаа, сан талазы-биле чедиги чиигелде болза, Коммунистиг партияга удуртқан бистиң улузувустуң маадырлыг күш-ажылының түңнели болур. Өртектер чиигелдези болза, үлетпүрге болгаш көдээ ажыл-агыйга чедип алган чедиишкиннерниң ачызы-дыр.

Бүдүрүлгениң моон соңгааргы механизациязының дугайын, хептериниң шынарын экижидериниң эргежок чугулазының дугайын ол чугаалаан. Продукцияның бот-үнезин чиигедириниң оруктарының дугайында, өртектериниң чаа чиигелдези боттуг ажыл төлевириниң улам ыңайгы өзүлдезинге чедиринің дугайында чугаа чоруп турган. Май мурнунуң социалистиг чарыжынга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алырын шиитпирлээн.

Хуралдар, агитаторларның беседалары, солуннарга парлатынган доктаалдың номчулгалары Алма-Атаның аар машина тудуушкунунуң цехтериже паровоз депозунга, вагон септелге заводунга, трикотаж, тапкы, кондитер фабрикаларынга болгаш өске-даа бүдүрүлгелерге болуп эрткилээн.

(СЭТА).

Улам күжениишкин-биле ажылдаар бис

Апрель 1-де, ажыл хүнүнүң соонда Кызылдың ыяш заводунуң коллективиниң аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП ТК-ның Доктаалынга алдар болдурган митингизин мебель цехиниң начальниги эш Шариков ажыткан.

Токарь эш Голубцов бир дугаарында сөс ап чүве чугаалааш:

— Партия болгаш чазак совет кижилериниң материалдыг байдалын улам бедидер дээш улуг сагыш салып, аъш-чемге болгаш үлетпүр бараанналарынга чыл-бүрү өртек чиигелдезин чорудуп турар. Бо доктаалга харыы кылдыр бүдүрүлге планын ажыр күүседирин, продукцияның шынарын экижидерин, апрельдің онаалдазын 110 хуу күүседирин хүлээнген.

Хлеб быжырар № 2 салбырның дузалакчы бригадири эш Жерякова апрель планын 125 хуу, пиво кылыр бүдүрүлгениң мастери эш Антышев 120 хуу, кондитер салбырының бригадири эш Скрипаченко 140 хуу күүседирин хүлээнгеннер. Партияның болгаш чазактың доктаалынга күш-ажылчы харыы кылдыр аъш-чем комбинадының коллективи бүдүрүлге онаалдазын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бирги сессиязының ажытынар хүнү—апрель 20-де күүседирин хүлээнген.

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының байырлалы май бирге уткуштур бүгү улустуң социалистиг чарыжынга кирбишаан, Кызылдың үлетпүр бүдүрүлге черлериниң ажылчын, албан-хаакчыларын социалистиг чарышка кыйгырган.

Кызылдың № 1 магазиниң белен хеп садар салбырының садыгжызы Третьякова Клавдия Андреевна садып алыкчыларга өртектериниң чаа чиигелдезин ёзугаар бараанларны садыглап турары.

Чуруу **С. Феоктистовтуу.**

★

Амыдырал улам-на чаагайжып турар

1954 чылдың апрель 1-де ажыл шагының соонда областың культура эргелелиниң типографиязының клубунга хөй кижи киржикчилиг митинг болган. Ол митингге аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Доктаалын улуг өөрүшкү-биле таныжып уткаан.

Дептер цехиниң өрүкчүзү Кускашева бир дугаарында сөс алгаш мынча дээн:

—Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка улуу-биле өөрүп четиргенивисти чүректиң ханызындан чугаалаксап тур мен. Өртектериниң чаа чиигелдези бистиң совет күрүневистиң күчү-шыдалын илередип турар-дыр.

Май мурнунуң социалистиг чарыжы-биле апрельдің бүдүрүлге планын 115 хуу, бүдүрүп турар продукцияның шынарын улам экижидерин ол хүлээнген.

Ол ышкаш парлакчы Сорокина, өрүкчү Горбунова, дептерлекчи Астафьева олар апрельдің бүдүрүлге планын 105—120 хуу күүседирин хүлээнип, ол ышкаш бедик хүлээлгебиле ажылдаарынче коллективтиң ажылчыннарын кыйгырганнар. Парлаар лехтиң мурнундан ол цехтиң начальниги сөс алгаш, продукцияның шынарын экижидип турган 500 рубль өртектиг саазынны камнап албышаан, апрельдің бүдүрүлге планын 110 хуу күүседирин хүлээнген. Партияның болгаш чазактың улуг сагыш салыышкынынга сорук киргеН коллективтиг ажылчын, албан-хаакчылары чаа, бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Механизаторларның сөзү

ТУРАН. (Телефон-биле). Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында партияның болгаш чазактың Доктаалын дыңнааш, Бии-Хем МТС-тиң механизаторлары боттарының өөрүшкүзүн илередири-биле клубунга чыглып келгеннер.

Митингге бир дугаарында МТС-тиң тракторизи эш Семис-оол сөс алгаш мынча дээн:

— Бистиң төрээн Коммунистиг партиявыс болгаш Совет чазаавыс бодунуң бүгү-ле күштерин болгаш хөреңгилерин совет кижилерниң чаагай амыдыралын улам-на экижидеринче угландырып, аъш-чемге болгаш үлетпүр бараанналарынга 7 удаа чиигелдени чорудуп турар-дыр. Партиямга болгаш чазаамга бодумнуң кызыгаар чок ынакшылымның болгаш өөрүшкүмнүң чаагай херечизи кылдыр 1954 чылдың часкы чер аңдарылгазын агротехниктиг негелде нормазын 130 хуудан кудулатпазымны хүлээндим.

Эш Семис-оолдуң чугаазынга улаштыр элээн хөй трактористер санал берип, боттарының өөрүшкүзүн илередпишаан, улам бедик көргүзүглерлиг ажылдаары-биле тодаргай хүлээлге алганнар.

Чаа хүлээлгелер

Абаканның Эт комбинадының Кызылда салбырының коллективи аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП Төп Комитединиң Доктаалын таныышкаш, өңаа харыы кылдыр хүлээлгелерни алган. Апрельдің бүдүрүлге планын 125 хуу күүседирин, аъш-чемниң өзүп турар хереглелинге 10 тонна колбасаны азы бердинген планны 165 хуу, 50 муң санныг пирожкини азы плапын 150 хуу эки шынарлыг кылып үндүрерин хүлээнгеннер.

ПАРТИЯ АЖЫЛЫНЫҢ ПРАКТИКАЗЫНДАН

РАЙКОМНУҢ МТС ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БӨЛҮҮНҮҢ АЖЫЛЫ

СЭКП ТК-ныҢ сентябрь ПленумунуҢ база чоокта чаа болуп эткен ПленумунуҢ шиитпирлери болза, партия организациялары колхозтарны, совхозтарны болгаш МТС-терни удуртурун үндезини-биле экижидерин негеп турар. ОбластыҢ партия организациязы сентябрь ПленумунуҢ соонда партияныҢ көдээ райкомнарыныҢ структуразын эде тургузарын колдуунда дооскан. Ол эде тургузуушкуннуҢ кол сорулгазы болза, колхозтарга болгаш МТС-терге удуртулганыҢ четпестерин узуткаары, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге партийжи удуртулганы чоокшуладыры болур.

Партия райкомунуҢ МТС талазы-биле инструкторлар бөлүү МТС-ке болгаш ооҢ ажылдап берип турар колхозтарынга партийжи-политиктиг ажылды чорудар, МТС-тиҢ база колхозтарныҢ партия организациялары-политиктиг болгаш ажыл-ажыжы сорулгаларны шиитпирлээринге хүн-бүрү дузалажыр, кадрлар шилилгезин болгаш кижизидилгезин чорудар, колхозчуларныҢ, МТС ажылдакчыларыныҢ ортузунга агитас-массалыг ажылды организастаар ужурлуг. Инструкторлар бөлүктериниҢ ажыл-чорудулгазынга ниити удуртулганы СЭКП райкомунуҢ бир дугаар секретары боттандырар.

СЭКП-ниҢ Каа-Хем райкомунуҢ МТС талазы-биле инструкторлар бөлүү 1953 чылдыҢ ноябрьда тургустунган. ООҢ составынга СЭКП райкомунуҢ секретары эш Серёдкинге баштаткан 3 инструкторлар кирген.

МТС-тиҢ ажылдап берип турары 9 колхозтар бар. Партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организастыг ажылдарны экижидер талазы-биле партия эге организацияларынга дузалашпышаан, партияныҢ шиитпирлериниҢ **күүселдезин** хүн-бүрү хынаар болгаш организастаар ужурлуг инструкторларны тус-тус колхозтарда быжыглаан. РайкомнуҢ партия ажылдакчыларыныҢ ол тускайлаан бөлүү бодунуҢ сорулгазын эки билген. Бөлүк бодунуҢ бүгү күжүн МТС-ке болгаш колхозтарга көдээ ажылагый талазы-биле тодаргай сорулгаларны шиитпирлээринче угландырган.

Бирги ээлчегде СЭКП райкомунуҢ секретары эш Серёдкин МТС-тиҢ партия организациязыныҢ секретары эш Щелков-биле кады МТС-тиҢ бүдүрүлге ажыл-чорудулгазында, механизаторларныҢ болгаш көдээ ажыл-агыйныҢ тускай эртемниглериниҢ ортузунда партийжи-политиктиг база культур-массалыг ажылда четпестерни узуткаарынче кичээнгейни угландырганнар. МТС ажылынга эде тургузуушкун дугайында айтырыгны СЭКП райкомунуҢ пленумунга чугаалашкан. Чаа келген тускай эртемниглериниҢ ажыл-биле таныжып алырынга практиктиг механизаторларны дамчыштыр улуг дузаны көргүскеннер. Тускай эртемниглер чурталга бажыҢнары-биле болгаш амыдыралдыҢ өске-даа чугула үүлдери-биле чогуур үезинде хандыртынган.

Көдээ ажыл-агый машиналарыныҢ, дериг-херекселдериниҢ хуусаа бетинде болгаш бедик шынарлыг септелгези дээш социалистиг чарыш механизаторлар ортузунга калбарган. Агит-коллектив эки ажылдап турар апарган. Ол бүгү болгаш өске-даа чорутунган хемчеглер тракторлар септелгезин чогуур үезинде доозар арганы берген, өске дериг-херекселдериниҢ септелгези ам удавас доостур.

СЭКП райкомунуҢ ажылдакчыларыныҢ МТС талазы-биле бөлүү колхоз бүдүрүлгезин чедиишкиниг организастаарыныҢ айтырыгларынга кичээнгейни салып турар. ООҢ барымдаазы болза, районнуҢ бүгү колхозтары кызылтас үрезини-биле хандыртынган. Колхозтар районнуҢ бодундан картофель үрезиннерин бүрүн тып алырыныҢ хемчеглерин ап турар. Район тараа культураларын бо чылын бүрүү-биле эрткен чылдыҢ чайынында болгаш күзүнүнде аңдарган черлерге тарыыр.

СЭКП райкомунуҢ инструкторуҢ эш ХлопицкийниҢ эки ажылын демдеглээри чугула. Ол болза, ажыл шагыныҢ хөй кезиин бодунга быжыглаан колхозтарда эрттирип турар. Ол, бодунуҢ ажылын аңаа быжыглаан колхозтарныҢ экономиказын өөренип көөрүнден, ында кижилер-биле, партия организацияларыныҢ ажылы-биле таныжарындан эгелээн. АмыдыралдыҢ ханызынче дүрген кирип ажылдаарынга ол байдал аңаа дузалаан.

«Октябрь 14 чылы» колхозтуҢ партия организациязыныҢ секретары турган эш ЛисткованыҢ чугаалап турары болза:—эш Хлопицкий үргүлчү колхозчулар ортузунга кирип ажылдап, олар-биле беседаларны чорудуп келген. Оон ыцай партия организациязыныҢ ай санында чорудар ажыл планын чогаадырынга дузалажып, парторганизацияныҢ болгаш колхозтуҢ баштаар чериниҢ хуралдарынга олуржуп, ажылды экижидер талазы-биле тодаргай саналдарын берип, колхоз бүдүрүлгезиниҢ харыысалгалыг участоктарынга коммунистериҢ күжүн таарыштыр тургузарынга болгаш оларныҢ кижизидилгезинге, ажылга харыысалгазын бедидеринге дузалажып турар.

Бо чылдыҢ эрезинде «Октябрь 14 чылы» колхозтуҢ малыныҢ кыштагладыышкыны, ылаңгыя мыйыстыг бода малдыҢ элээн берге байдалда турарын инструкторлар бөлүү илереткен. Мал кыштагладыышкыныҢ байдалында четпестерни узуткаарыныҢ айтырыын коллективтиг чугаалажыышкыннарга тургускаш, «Большевик», «Победа» колхозтарныҢ шөлдеринге мал одарладырын чөпшээрээрин дилээн. Ону ол колхозтар чөпшээрээн, база арган малдарны азыраарынга савацны болгаш сигенни аңылап берген. МТС-тиҢ трактористери малчыннарга одар шөлүн аштап берген. Дуржулгалыг малчыннар ол малдарны коммунист эш БадарчыныҢ удуртулгазы-биле азыраар болгаш ажаар даалганы алган.

Эш Хлопицкий ВЛКСМ райкому-биле база харылзаалыг ажылдап, колхозка тудуг ыяжын белеткээриниҢ болгаш сөөртүп бээриниҢ талазы-биле район төвүнүҢ комсомолчуаныяктарыныҢ ийи хонуктуг воскресниги организастаан. Комсомолчулар болгаш аныяктар 100 кубометр чудукту колхозка белеткеп берген.

Эш Хлопицкий «Кызыл тук» колхозтуҢ партия организациязыныҢ ажылынга база багай эвес дузалашкан. ООҢ мурнунда колхозтуҢ хана солуну хаая үнгүлээр турган. ООҢ киржилгези-биле сөөлгү үеде хана солуннуҢ редколлегиязы эки шилитинген. Ам хана солун доктаамал, бедик идейлиг деңнелге үнүп турар.

СЭКП райкомунуҢ МТС талазы-биле бөлүүнүҢ эки ажылы районнуҢ колхозчуларыныга билдингир апарган. ОларныҢ хөй кезии райкомнуҢ секретарын болгаш инструкторларын, кымныҢ зоназынга, кайы колхоз хамааржын турарын билирлер. Ынчангаш оларга чугула айтырыгларны тургузуп, ООҢ чөптүг харыызын ап, четпестерни оларга медеглеп, ол четпестерни узуткаарыныҢ аргаларыныҢ дугайында боттарыныҢ саналдарын киирип турарлар.

Ол бөлүк планныг ажылдап турар. Эш Серёдкин болгаш инструкторлар ай бүрүзүнде боттарыныҢ тус-тус планнарын база чогаадып турар. Ниити ажыл планынга ол айда бөлүк, секретарь болгаш инструкторлар чүү кылган турарыныҢ кол айтырыглары тодаргайлатынган. Ол планны МТС-тиҢ, колхозтарныҢ ээлчеглиг ажыл-агыйжы болгаш политиктиг сорулгаларынга холбаштырып турар. Чижээ, райкомнуҢ ол бөлүктү баштаан секретарыныҢ март айда чорудар ажылыныҢ планында айытканы болза:

«ССРЭ-ниҢ Дээди Совединге соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарыштыҢ түңнелин үнүрер талазы-биле колхозтарныҢ партия организацияларынга дузаламчы көргүзер база часкы тарылганыҢ белеткелиниҢ болгаш чорудулгазыныҢ социалистиг хүлээлгелерин колхозтарга, бригадаларга болгаш тус-тус кижилерге чедир организастаар.

...Ворошилов аттыг болгаш «Кызыл тук» колхозтарныҢ суг үндүр сордурар станцияларыныҢ тудуун хынаар база ону тудуп тургузарынга МТС дирекциязын дамчыштыр дузаламчы көргүзер.

Картофель олуртур болгаш ногаалар ажылдап кылыр машиналарга ажылдаар механизаторларны шилиир база өөредир ажылды хынаар, ол талазы-биле МТС дирекциязынга, ында партия организациязынга дузаламчы көргүзер». Өске-даа боттуг ажылдарны чорудары ол планда көрдүнген.

Ажыл планнарынга дакпырлаашкыннар турбазын дээш СЭКП райкомунуҢ МТС талазы-биле бөлүү райкомнуҢ бир дугаар секретары-биле болгаш килдистер эргелекчилери-биле үргүлчү сүмелиг ажылдап турар.

Ол бүгү болза, ажылдыҢ баштайгы эгелээшкиннери дээрзи тодаргай. Көдээге партийжи-политиктиг ажылды экижидер, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге партийжи удуртулганы чоокшуладыр талазы-биле СЭКП райкомунуҢ ажылында четпестер амдаа бар. МТС (директору эш Пащенко, партия организациязыныҢ секретары эш Щелков) чер-черде ажылдап турар тускай эртемниглерниҢ ажылынга контрольду багай методундан ам-даа адырылбайн, колхоз бүдүрүлгезиниҢ организаторлары болуп шыдавайн, үүгле «сүмелекчилер» болуп эренгейлевишаан турарлар.

Ол дугайын кандыг фактылар херечилеп турарыл? Районда ногаа тарылгазынга белеткел дендин ооҢум темпилиг чоруп турар. Чемиштиг кубиктер белеткээр план ыракта-ла чедир күүсетинмээн. «Большевик», «Тиилелге» колхозтарныҢ агрономнары эштер Брагин, Брыкин олар кубиктер белеткелин организастаарын хожудатканнар. «Большевик» колхозтуҢ зоотехниги эш Шубин эткен чылдыҢ ноябрьдан бо чылдыҢ мартка чедир малчыннарны четчези-биле эргип көрбээн болган. КолхозтарныҢ тудуг материалыныҢ белеткели ооҢум чоруп турар. Ол ажылга МТС-тиҢ тракторлары эки ажыглатынмаан.

МТС талазы-биле партия бөлүү колхозтарныҢ партия, комсомол организацияларын организас талазы-биле быжыглаар ажылга болгаш колхозчулар ортузунга масса-политиктиг ажылды экижидериниҢ айтырыгларынга кичээнгей салыышкынын ам-даа күштелдирбээн. Колхозтарда күш-ажылдыҢ сагылга чуруму ам-даа кошкак. Ылаңгыя «Тиилелге» колхозтуҢ партия организациязында 11 коммунистер бар, оларныҢ аразында 4 кижи ажылдавайн, каяа-даа өөренмейн келген. Комсомол организациязында 30 комсомолчулар бар. Эрткен чылдыҢ ноябрьдан бээр ооҢ хуралы чаңгыс-даа катап болуп көрбээн. «Большевик» колхозтуҢ партия организациязы агитас-массалыг ажылды артельдиҢ ажыл-агыйжы сорулгаларындан хоорук чорудуп, агит. коллективтиҢ ажылын экижитпээн.

СЭКП райкомунуҢ чамдык инструкторлары ажылга инициативалыг чоруун ам-даа көргүспейн турар. Колхозтар бригадаларыныҢ болгаш фермаларыныҢ шуптузунга партия бөлүктерин тургузуп болур аргалар бар, ынчалза-даа чамдыызында партбөлүктер ам-даа тургустуимаан. Ол четпестерни СЭКП райкому кыска хуусаада узуткаар ужурлуг.

СЭКП райкомунуҢ МТС талазы-биле партия бөлүү дээрге, райком ажылдакчыларыныҢ кезии болур, оларныҢ күжүн тодаргай участокка угландырганы билдингир. Ынчалза-даа партия райкомунуҢ килдистериниҢ ол участокка ажыл талазы-биле харыысалгазы эвээжеп турар дээр болза шын эвес болур ийик. Сөөлгү үеде СЭКП-ниҢ Каа-Хем райкомунуҢ пропаганда болгаш агитация килдизи, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларыныҢ килдизи МТС-тиҢ, колхозтарныҢ партия организацияларыныҢ ажылынче кичээнгейни кошкатканы канчап-даа таарышпас. Партия райкомунуҢ секретарылары эштер Москаленко, Мишина олар колхозтарныҢ партия организацияларынга эвээш барып турарлар.

Сорулга болза, көдээ ажыл-агыйга удуртулганыҢ методун болгаш стилин бүгү хемчеглер-биле сайзырангайжытпышаан, чер болгаш мал ажылыныҢ хөгжүлдезиниҢ тодаргайлатынган улуг программазын амыдыралга чедиишкиниг боттандырары болур.

И. ЦЕВЕЛЕВ.

Көдээ бижикчилериниҢ чагааларындан

ОбластыҢ колхозтарында мал ажылынын байдалын бижээн чагаалар «ШЫН» солун редакциязынга үргүлчү кээп турар.

Чаа-Хөл районнуҢ «Тиилелге» колхозта хой кадарчылары эштер К. Сандак төрээн 75 хоюндан 75 хураганны, Сотпа 31 хоюндан 31 хураганны чидириг чок доруктуруп турар. 3—3 тонна ажыг ногаан сигенни курлавырлап алганнар. Инек кадарчызы эш Яңмаа төрээн ийи инээниҢ бызааларын доруктуруп алган. Ол, чаш бызааларга бээр 4 тонна сигенни кыштаанда сөөртүп эккеп алган деп эш **А. Чадамба** бижээн.

Көдээ бижикчи эш **В. Бюрюнүн** бижип турары болза, Өвүр районнуҢ Дус-Дагда «Торгалыг» көдээ ажылагый артелиниҢ өшкү кадарчызы эш Хунажык төрээн 66 өшкүзүнден 71 анайны бүрүн камгалап алган. Анайлар киирери-биле бир кажааны тудуп алган.

Эш Хунажык ажаап турар малындан бо чылын чаңгыс-даа башты хоратпас дээш күжениишкиниг ажылдап турар.

Өвүр районнуҢ «Коммунизмче орук» колхозтуҢ малчыны эш Хүргүл-оол 1951 чылда 150 баш өшкү хүлээп алган, ам 436 баш четкен. Ол 1953 чылда 166 баш төрүүр өшкүзүнден 189 баш анайны менди өстүрүп алган. Эш Хүргүл-оолдуҢ кыштаанда 5 тонна сиген белен. МалдыҢ чаш төлүн киирер бир кажааны белеткеп алган. Ол, 100 өшкүдү-не 110 анайны менди өстүрүп алыры-биле хүлээлгени алган күжениишкиниг ажылдап турар деп, эш **Д. Монгуш** бижип турар.

Часкы тарылгага белеткел

Үрезиннерни арыглаан

ЧАДААНА (**Телефон-биле**). ЧөөнХемчик районнуҢ Хайыраканда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниҢ колхозчу херээженнери часкы тарылгага 79 тонна тараа үрезинин чажарынга белен кылдыр арыглап дооскан.

КолхозтуҢ септекчилери 4 андазыннарны, 20 илиирлерни болгаш аттыҢ 2 чажар машиналарын бүрүү-биле септээн. Дериг-херекселдериниҢ үүрмек септелгелери үргүлчүлеп турар.

Хову ажылынга белеткел доозулган

СҮТ-ХӨЛ (**Телефон-биле**). Сүт-Хөл районнуҢ Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниҢ хову бригадазыныҢ үрезин арыглап турар бөлүү 880 центнер кызылтас болгаш 498 центнер сула, арбай, культураларыныҢ база 70 центнер картофель болгаш 10 центнер ногаа культураларыныҢ үрезиннерин арыглап дооскан.

Картофель болгаш ногаа культураларыныҢ тарылга шөлүнде 98 тонна өдекти, тараа культураларыныҢ шөлүнде 128 тонна өдекти төккен. 40 ажыг аттарны дыштандырган. 40 парниктер болгаш 60 ажыг парник рамаларын кылып алган.

Септелге мастерскаязыныҢ дарганнары 12 андазыннарны, 30 ажыг илиирлерни болгаш өске-даа чепсек-херекселдериниҢ септелге ажылдарын бүрүн дооскан.

Партия ТҚ-ныҢ сентябрь болгаш февраль-март ПленумнарыныҢ доктаалдарын барымдалааш, бо чылын картофель культураларыныҢ тарылга шөлүн эрткен чылдыы-биле деннээрге 2,9 катап, ногаа культураларын 3,5 катап калбартырын база кызылтасты 550 гектар чедир, өске культураларны 570 гектар чедир калбартыр. Ажыглалда кирбейн турар кур болгаш куруккан черлерни ажыглаарын колхозчулар шиитпирлээн.

Агаар-бойдус байдалын көрүп турган, апрель 5-те хову ажылынче киреери-биле бригадаларныҢ ажылын хуваап, планын чогаадып бадылааш, тус-тус бригадаларда үлеп берген. Ам үүгле часкы тарылганы манап, кылдынган ажылдарныҢ шынарын база катап көрүп турар.

Четпестерни дарый чайладыр

СЭКП Барыын-Хемчик райкому база райкүүском колхозтар болгаш көдээ Советтер даргаларыныҢ, Кызыл-Мажалык МТС-тиҢ тускай эртемниг ажылдакчыларыныҢ, колхозтарда, МТС-те партия ажылдакчыларыныҢ район чөвүлел хуралын эрттирген.

Колхозтарда часкы тарылга белеткелиниҢ, мал ажылыныҢ амгы байдалдарыныҢ дугайында «Тиилелге», «Комсомол 30 чылы» база Ворошилов аттыг колхозтарныҢ даргаларыныҢ информацияларын дыңнааш, ол талазы-биле ажылдарныҢ темпизи районда багай болуп турарын илереткен.

РайоннуҢ 7 колхозтарындан 5 колхоз часкы тарылгага четчир хемчээлдиг үрезинни тыптынып албаан. Бар үрезинниҢ 74 хуузун арыглап алза-даа, ооҢ үнүштүг шынарын хуваап, планын чогаадып бадылааш, тус-тус бригадаларда үлеп берген. АндазыннарныҢ, илиирлериниҢ болгаш өске-даа чепсек-херекселдериниҢ септелгезин март 20-ге чедир үүгле 50 хуу күүсеткен. КолхозтарныҢ баштаар черлери хову бригадаларыныҢ ажылын хуваап таарыштырбаан, оларныҢ ажыл планнарын безин бадылаваан.

Часкы хову ажылдарыныҢ белеткелдери «Тиилелге», «Совет ТываныҢ 5 чылы», «Комсомол 30 чылы» болгаш Ворошилов аттыг колхозтарда дыка багай. Үүл дизе, «Совет ТываныҢ 5 чылы» колхоз бар үрезинин үүгле арыглап эгелевээн эвес, харын кызылтастың 18 тонна үрезинин ис чок чидирген. «Тиилелге» колхоз ногаа культураларыныҢ үрезинин тыптынарынын улуу, харын тарылга шөлүн безин планга киирбеин турар. Ворошилов аттыг колхоз часкы хову ажылынга ажыл аъттарыныҢ күжүн курлап, азыралче киирер туржук, 30 ажыг аъттар азыраар чем чогундан арып эгелей берген. Ол ышкаш чижектерни өскедаа колхозтардан көргүзүп болур.

Кызыл-Мажалык МТС-тиҢ 10 ажыг тракторлары септелгеже кирбээн. Трактор бригадаларыныҢ составы хуваатынмаан, 10 трактористер четпес. База дузалакчы бригадирлер, прицепщиктер болгаш учетчиктер мынчага чедир билдинмейн турар. МТС-тиҢ дирекция чери бодунуҢ ол четпестерин, Ворошилов аттыг база «Ленин оруу» колхозтар трактористерин чорутпаанындан оларныҢ тракторлары септелгеже кирбейн турар деп чылдагаан-биле колхозтарже чуүй каап турарын хуваап, киржикчилери буруу шаңкан.

МТС колхозтарныҢ ажылынга практиктиг удуртулга бээр хамаан чок, харын бодунуҢ ажылын безин чогуур негелдезинге чедир экижидип шыдаваан. ООҢ уьжун колхозтарныҢ часкы тарылгага белеткели багай, агрономнар тарааныҢ база картофель болгаш ногаа культураларыныҢ тарылга шөлдерин мынчага чедир четче таарыштырып албаан оларныҢ ажылынга МТС-даа, колхозтар-даа боттуг удуртулга-биле дузалашпаан деп, чөвүлел хуралдыҢ киржикчилери ыңгыы шүүмчүлээн болгаш ол ажылды дарый экижидер дугайында боттуг шиитпирни хүлээп алган.

М. БУГАЛДАЙ.

Тарылгаже киреринге белен

ШУЙ (**Телефон-биле**). Бай-Тайга районнуҢ Шуйда «Мурнакчы» көдээ ажыл-агый артелиниҢ хову бригадазы часкы тарылганыҢ белеткел ажылдарын бүрүн дооскан. ХовунуҢ үрезин арыглап турар бөлүү 730 центнер кызылтас, 400 центнер арбай болгаш 160 центнер ажыг өскедаа тараа үрезиннерин арыглап дооскан.

КолхозтуҢ септекчилери 27 андазыннарны, 35 илиирлерни, 40 ажыг хомуттарны болгаш өске-даа чепсек-херекселдерни септээрин бүрүн доозуп турар. КолхозтуҢ баштаар чери хову бригадаларыныҢ ажылдарын хуваап, планын чогаадып бадылааш, тус-тус бригадаларда үлеп берген.

Чаңгыс-Терек болгаш Базарак ховуларында 1—2 дугаар хову бригадаларыныҢ турлаг бажыңнарын чугайлап, аъш-чемин, одаар ыяжын белеткээн. Турлаг бүрүзүнде «Кижи бүрүзү бедик дүжүт дээш демиселче!» деп лозуннарны аскылаан.

Школаларны чаа өөредилге чылынга амдыгааштан чедиишкиниг белеткээр

Улуг-Хем районнуҢ школалары мурнунда чылдарга бодааргa, бо өөредилге чылын чүгээр белеткелдиг эрттирип турар. Ындыг болза-даа район иштинде чамдык школаларныҢ септелгези, одалгазы кышкы байдалга таарыштыр, хынамчалыг белеткетинмейн барганындан берге байдалга ужуражып турган таварылгалар эвээш эвес. РайоннуҢ бүгү школаларынга планда көрдүнген 10000 кубометр одаар ыяштың чүгле 9000 кубометри белеткетинген, а ооҢ иштинде школаларныҢ чанында сөөртүп дүжүргени 5100 кубометр болган.

Ылаңгыя районнуҢ Көк-Чыраа, Хайыракан, Чааты, Эжим көдээ Советтери болгаш ында колхозтарныҢ баштаар черлери хамаарышкан школаларны одалга-биле чогуур үезинде хандырар ажылга харыысалга чок болганнар. ОблононуҢ талазындан башкы кадрлар-биле школаларны четче хандырбаанындан чамдык школаларга башкылар чедишпестеп, бир кижи 2—3 класстарга башкылаашкынны харыылап эрттирер ужурга таваржып кыштаан.

РайоннуҢ саҢ-хөө килдизи школаларныҢ материалдыг хандырылгазынга акшаландырылганы эрткен чылдыҢ августуҢ бирги чартында үндүргени-биле школалар белеткелинде хожудаашкынныҢ бир кол чылдагааны болган.

Ам келир өөредилге чылынга школаларныҢ белеткелиниҢ дугайында райкүүскомнуҢ шиитпирин ёзугаар одаар ыяш белеткелин бо чылдыҢ март 15-ке чедир доозар ужурлуг турган болза, бо хүнге чедир районнуҢ 17 школаларыныҢ үүгле 8-зинде одалга четче белеткетинген. ООҢ иштинде Шагаан-АрыгныҢ № 1 ортумак школазы биле Эйлиг-ХемниҢ эге школазы одаар ыяш белеткелин эки белеткээн. Ол ышкаш ТоргалыгныҢ чеди чыл, Шагаан- АрыгныҢ № 2 ортумак, ХайыраканныҢ эге школаларында одаар ыяш белеткели база чедиишкиниг чоруп турар. План ёзугаар чаа өөредилге чылында бүгү школаларга 9000 кубометр одаар ыяшты белеткээр тургаш, ам бо хүнге чедир үүгле 5606 кубометрни белеткээн, ооҢ 3199 кубометри школалар чанында дүжүртүнген.

Хендерге чеди чыл школазы планда көрдүнген 850 кубометр одаар ыяжындан мынчага чедир чаңгыс-даа кубометрни белеткеп албаан. Эжим эге школазы 200 кубометр сдаар ыяжындан үүгле 10 кубометрни белеткеп алган. Үстүнде школаларныҢ директорлары болгаш эргелекчилери, ында көдээ Советтер, колхозтар баштаар черлери школа, интернаттарга одаар ыяш белеткелин чугулага көрбейн, райкүүскомнуҢ шиитпирин боттандырарынче, чарган керээлерин күүседиринче мынчага эгелеп кирбээни кончуг четпес. А райкүүском үндүрген шиитпириниҢ күүселдезиниҢ талазы-биле хыналда чорутпайн, чогуур хемчеглерни албайн барган.

ШколаларныҢ капитал болгаш үүрмек септелгезин кылырынга ам районда ыяш материалыныҢ белеткели чоруп турар. Март 1-ге чедир чаа өөредилге чылынга школалар белеткелин чорудар талазы-биле бүгү ажылдыҢ планын школа удуртукчулары, районо чогаадып кылган. Ынчалзажок, обалстыҢ улус өөредилге килдизи амдыгаа чедир кандыг даа дуза көргүспейн турар.

РайоннуҢ хереглекчилер ниитилелиниҢ магазиннеринде тудуг материалдары эвээш-даа болза бар, ынчаарга районда мөөңнеп садар магазиннериҢ чогундан школалар ону харугда садып алыр аргазы чок болуп турар. Облоно чанында «Чырыдыышкын хандырылгазыныҢ» базазы үүгле көдээ школаларны болгаш интернаттарны эргежок чугула тудуг материалдары-биле хандырарындан шуут ойталап турар эвес, харын киирген чагыглар ёзугаар хоорайныҢ школаларын, интернаттарын хандырар хүлээлгелиг тургаш-ла оозун күүсетпейн турар.

Школалар септелгезинге хереглетинер тудуг материалдарын тып алырыныҢ дугайында районо облонога негелде кылырга, бо чылдыҢ февраль 20-де чоруткан айтыышкынынга мынчап харылаан: «ШколаларныҢ, интернаттарныҢ септелгезинге эргежок чугула тудуг материалдарын районуҢ хереглекчилер ниитилелиниҢ магазиннерин дамчыштыр садып алыр дугайында айтырыгны чогуур организацияларныҢ мурнунга салган дээрзин ооластыҢ улус чырыдыышкын килдизи дыңнадып тур. Моон соңгаар ук айтырыгны шиитпирлегиже чедир септелге ажылдарын, районнуҢ хереглекчилер ниитилелиниҢ кооперациязындан тудуг материалдары садып алырын чөпшээреткен организацияларны дамчыштыр, чорударын сүмеледивис»—деп, ужуру билдинмес, бюрократсыг харыыны облоно эргелекчизиниҢ оралакчызы эш Ярославцев телеграф дамчыштыр биске берген.

Ынчангаш, школаларны болгаш интернаттарны эргежок чугула тудуг материалдары-биле саадал чок хандырар сорулга-биле Шагаан-Арыг хоорайга мөөңнеп садарыныҢ магазинин ажыдарын, азы тускай түңнүг лимитти аңылап үндүрерин чөпшээрежип шиитпирлээриниҢ улуу, харын облоно саҢ-хөө чурумун үрээринче бисти албадап турары моон-на тодаргай.

Школаларны чаа өөредилге чылынга белеткээр ажылга үүрмектер турбас ужурлуг. Школалар белеткелин, ылаңгыя капитал болгаш үүрмек септелгелерни, одаар ыяштың сөөртүлгезин дүргедедиринче масса чоннуҢ бүгү-ле күжүн, транспортту чыыра эвилелдээр, ниитиниҢ массалыг воскресниктерин организастаар, школа назылыг уругларныҢ үчёдун амдыгааштан эмгелээр, башкы кадрларны четчелээр, өөредилге херекселдери-биле хандырар—бо бүгү ажылдар бүгү-ниитиниҢ, күрүненИҢ канчап-даа сонгаарлатынмас чугула хереэ.

Ону чедиишкиниг шиитпирлээринге, Улуг-Хем районнуҢ улус өөредилге килдизи, чер-черде партия, совет болгаш хөй-ниити организациялары, школаларныҢ башкылар коллективтери амдыгааштан эгелеп, күжениишкиниг ёзу-биле дем-каттыжыышкынныг хөделир ужурлуг.

В. КЛЮШИН,
Улуг-Хем районнуҢ улус өөредилге килдизиниҢ эргелекчизи.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле кинолар көрүлдези

Улуг-Хем районнуҢ Шагаан-Арыг МТС-тиҢ трактористери, комбайнёрлары, агрономнары болгаш көдээ ажыл-агыйныҢ өске-даа тускай эртемниглери база механизаторлар курзунуҢ дыңнакчылары Социалистиг Күш-ажылдыҢ Маадыры эш ГиталовтуҢ трактор бригадазыныҢ кайгамчыктыг чедиишкиннерин илередип турар фильмни улуг сонуургадыбиле көргеш, боттарыныҢ четпестерин миннип, дыка хөй ажыктыг чүүлдерни өөренип алган. Көдээ ажыл-агыйныҢ мурнакчы дуржулгазын чугаалап турар ол ышкаш фильмнерни МТС-терге болгаш колхозтарга көргүзери чугула.

И. ОЛДЫРЕВ.

КОНСУЛЬТАЦИЯ

ЫРЫНЫҢ СӨЗҮНҮҢ ДУГАЙЫНДА

Кижи төрелгетенниң уран-чүүлүнүң кайгамчыктыг чаяалгазы—ырыга кижиниң сеткилиниң каас чурумалы болгаш эң-не алыс бодалдары илеретинер. ЫрыныҢ күжү уран сөске чурутунган ханы утканы музыканыҢ күчүлүг салдары-биле холбаштырыпканында болур.

Тыва улустуҢ ырлары узун төөгүлүг. Олар үе-дүптен бээр туруп келген. Ынчалза-даа тыва ыры чүгле национал-хосталгалыг революцияныҢ сөөлүнде ёзулуг хөгжүүр аргалыг болган.

РеволюцияныҢ баштайгы чылдарында «Очаландан кедилерин», «Каш-ла сөөктү каттыштырган», «Кайгамчыктыг Интернационал», «Онза хурал», «Залуучуттар» ышкаш, улустуҢ чаа ырлары чогаатынып эгелээн. Ол ырлар тыва улустуҢ бурунгу ырларыныҢ байлак эртинезинге үндезилетинип тургустунган, хосталган ажылчы араттарныҢ сагыш-сеткилиниҢ илередилгези, чаа амыдыралдыҢ кааслалгазы болуп турган.

Тыва бижиктиҢ чогаатынганыныҢ соонда, С. Сарыг-оолдуҢ «Эрге-шөлээ», С. ТоканыҢ «Калдак Хамар», В. ЭренчиниҢ «Дөнен шилгим», М. Кара-кыстыҢ «Аныяктар», А. Тамбы-СюрюннүҢ «Шеми-Бажы», Д. БегзиниҢ «СталинныҢ ачызында» болгаш өске-даа ырлар көстүп келген. 1935—1940 чылдарда аныяк композиторлар М. Мунзук, М. Каракыс, В. Көк-оол боттарыныҢ баштайгы аялгаларын бижээн. М. Мунзук чогаадыкчы ажыл-биле чергелештир, улустуҢ ырларын чыыр улуг ажылды кылып, 120 ажыг аялгаларны нотага бижээн.

АҢа-чурттуҢ Улуг дайынынаҢ чылдарында С. Сарыг-оолдуҢ «Чылча шавар», «Ополченнер», «Совет шериг», «Өпей ыры» болгаш өске-даа дайынчы ырлар чоннуҢ ортузунга калбаа-биле нептерээн. ОоҢ-биле кады совет шүлүкчүлер В. Лебедев-КумачыныҢ, М. ИсаковскийниҢ, А. СурковтуҢ, С. МихалковтуҢ, М. ГолодныйныҢ, Б. ЛаскиниҢ ырларын очулдурар ажылды чугулага көрген. Ол чорук тыва аныяк чогаалчыларга-даа, композиторларга-даа дыка улуг дузалыг болган.

Аныяк композитор А. Чыргал-оол «Чымчак салгын», «Өпей ыры», «Мен—Совет ЭвилелиниҢ хамаатызы мен», «ЧалыныҢ хомудалы» болгаш өске-даа ырларны сөөлгү чылдарда чогаткаары улуска биллингир апарган. Р. Кенденбиль, А. Ак-оол, А. ЛаптаҢ, Т. Кызыл-оол ышкаш аныяк композиторлар боттарыныҢ баштайгы аялгаларын чогаткан. С. Сюрюн-оолдуҢ, О. СувакпиттиҢ, С. ТамбаныҢ, И. МедээчиниҢ шүлүктеринге бижитинген аялгаларны чөн ырлажып турар апарган. Ынчалза-даа театрныҢ, культура бажыҢнарыныҢ, клубтарныҢ репертуарында кирип турар ырлар эвээш: улустуҢ болгаш авторлуг аялгалар элээн хөй-даа болза, олардыҢ сөзү колдуунда-ла эргижирээн, чоннуҢ өзүп олурар негелдезин хандырбайн турар.

Шүлүк-ле болганы аялгага таарыжып, хостуг ырлатына бербес. ЫрыныҢ одуруг бүрүзү шүлүкчүден онза негелдени салып турар. Ырыга бодалды кончуг тода болгаш бөдүүн илередири чугула, ырыныҢ сөзүнде үүрмек чүүлдер дугайында артык домактар чок, аажок допчу болгаш билдингир болур болза эки. Теманы ёзулуг хөгжүдүп (кандыг-бир болуушкуннуҢ эгезинден төнчүзүнге чедир тоожуп), сюжеттиг кылдыр бижээн ырлар улустуҢ сонуургалын көдүрүп, делгеренгей апаары ынчангаш таварылга эвес. ЧүүҢ-даа мурнунда ритм талазы-биле бай шүлүктерни ыры аялгазынга шилчидери белен болур. ОоҢ-биле кады эмин эртир узун одуруглар аялгага эпчок апаарын билзе чогуур. Сөстерни шилип чогаадырда, чүгле эптиин эвес, харын ырлаарынга эҢ-не ыыткыр таарымчалыын бодаар.

ЫрыныҢ үр чурттаарынга ооҢ аянныы, сюжеди болгаш чаа бодал, магалыг дүрзү-хевир оларныҢ кандыг-бир «амданы» бар болза -ла, ажырбас деп санаар чорук база шын эвес. ЫрыныҢ бодунуҢ ооҢ аңгы тускай, кол чаҗыды база бар: ыры кижиниҢ сеткилин хөлзедир, ону өөртүр, бодандырар, ооҢ үрээнге бир-ле күзенчиг үүлдү чугаалаан турар ужурлуг.

Ырыга сөс шоолуг ужур-дуза чок, хамык ужур чараш, доктаатынгыр аялгада деп санаар болза, база чазыг болур ийик. ЫрыныҢ үндезини—сөс болур, эки ыры чүгле чаңгыс аялганыҢ ачызы-биле чогаатына бербес.

Совет улустуҢ культурлуг бедик негелделерин хандырып турар ырларны чогаадыры эҢ харыысалгалыг болгаш хүндүлүг херек болур. Ынчалза-даа чамдык шүлүкчүлер боттарыныҢ чогаал ажылынга кошкак негелде салып, чиик көрүп турар таварылгалар бар. Мынчангаш чамдык ырларныҢ сөзүнүҢ чүгле эгези аянатынгаш, далаш-биле бижитинип, ыры уран-чүүлүнүҢ бөдүүн негелделеринге безин дүүшпейн турар. Эренгейлээшкин, кыры-биле бижээн, утказ чегей домактар, уран деннелгелер чок сөстер ырыга онза таарымча чок. Чижек кылдыр «ТайбыҢныҢ күжү» деп ырыныҢ мындыг одуругларын ап көрээлинер:

Тайлып читпес чырык херел,
ыры, хөгжүм —
Тайбын—күштүг, бүзүрелдиг,
быжыг холда.
(Ю. Кюнзегеш).

Мында домактыҢ утказын шын тургускан-даа болза, автор ооҢ «чүгүн» хөлүн эртир аартадыр салыпкан. Домакта чүгле ат сөзү безин беш (херел, ыры, хөгжүм, тайбын, хол), ынчаарга тодарадылга үш (күштүг, бүзүрелдиг, быжыг), мынчангаш тайбыҢ дээрге, ыры, хөгжүм, чырык херел-дир, тайбыҢ күштүг, бүзүрелдиг, быжыг камгалалда турар-дыр деп бодалды номчукчу билип алыры бергедеп турар. Мындыг хөй үүрмек тайылбырлар көвүдээргe, ырыныҢ сөзүн доктаадып алырынга шаптык болур.

Бо чижекте одуругларда ырыныҢ бүгү-ле хостуг делгемин үүрмек сөстер эжелепкен, ооҢ хараазы-биле аялганыҢ сыҢар чери чок болу берген. Оон туржук: «Тайбын—күштүг, бүзүрелдиг, быжыг холда» деп одуругну аялгага таарыштыр кылбаанындан ону ырлаарга **«тайбын-күштүг, бүзүрелдиг, быжыг холда»** болуп дыҢналыр болган, «чүү» деп айтырыгга «тайбын» деп харыы бердинмес, харын «ыры, хөгжүм, чырык херел болза, тайбын-күштүг холда туруп турар» деп харыылаар ужурлуг апарган. Моон домактыҢ кол бодалы билдинмес болган.

Ол ышкаш Л. ОшаниниҢ «Төрээн чурт дээш дайынче!» деп ырызыныҢ «Дагавыс-биле бастырар бис» дээн одуругларын ол хевээр' очулдургаш ырлаарга, **«Дагаавыс-биле»** деп дыҢналыр болган, ынчангаш ол сөстү өске сөс-биле солуур ужурга таварышкан. Бо чижек ырыга ритмни (үстүнде болгаш адаанда ийи эжеш одуругларныҢ узадыр, кыскаладыр адаар ажык үннерин) деннештир шын тургузарынаҢ чугулазын көргүзүп турар. Ийи чижек:

Ынак чуртумну алдаржыдып,
Ырлажыылы, оолдар, кыстар!

Бо чижекте ийи одуругну кандыг-бир аялгага таарыштыргаш, ырлап болур. Чүге дээрге, ритм шын сагытынган, одуругларныҢ эгезинде аянын барымдаалаан, ында ажык үннерниҢ саны деҢ—чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, шын бижитинген шүлүк-түр. Ынчаарга ол-ла одуругларны мынчаар өскертиптээл:

Ынак чуртумну алдаржыдып,
Ырлап чор мен, эргим өөнүктер!

Утказы барык-ла өскерилбээн, чүгле чаңгыстыҢ санынче шидчитинген. Ажык үннер мында база-ла деҢ, эге аян бар, ынчалза-дла ритм сагытынмаан. Чүгле ол чылдагаанныҢ уржуу-биле бо одуругларны ырлап болбас, эпчок, кандай болган.

Моон устунде чижектерде чугаалаан четпестерден чайлаар төлээде, № 6 «Улуг-Хем» деп альманахта парлатынган А. Төгүй-оолдуҢ «Тыва шүлүктүҢ тургузуун шинчилээриниҢ шенелдези» деп чүүлүн номчуу-ру, ыры сөзү чогаадыр аныяк шүлүкчүге элээн дузаны бээр. Ыры дээрге, аялга таарыштырган шүлүктүр. Аялга часкаан ыры болу бербес. Мынчангаш ырыныҢ сөзүн бижиирде, эҢ-не шын тургускан шүлүк чогаадыры ол.

Ю. КЮНЗЕГЕШ.

Хурал-ла хурал

„Чүгле хуралдап, база резолюциялар бижип чаңчыкпан ажылдакчылар бисте аҢ-даа эвээш эвес".
(Н. Хрущев).

Эргелекчээ алды шакта
Хурал боор деп чарлад үнген.
Эртинө-даа чөрчүүр эвес —
Хуусаазында чедип келген.
(Эргелекчи өрээлинде
Улуг шимээн үнүп турган).
— Ээ халак, саадаан-дыр мен,
Улус шупту чыылган ыйнаан?
— Элек дидир, девидеве,
Эгелээри билдинмес — деп,
Эзеп орган таваар бир эш
Эртинени оожургаткан.
— Эртенгизи доосту бээрге,
Кежээкизи эгелээр — деп,
Эргелекчи секретары
Келгеннерге чарлап орган.

* * *

Боттуг ажыл орнун орта
Эртен, кежээ — үргүлчү-ле
Бо-ла хурал кылыр чорук
Эвээш эвес кайда-даа бар.

Б. ХОВЕНМЕЙ.

Садыг ажылдакчыларының социалистиг чарыжы

Өвүр райпозунуҢ чер-черде садыг ажылдакчылары партияныҢ болгаш чазактыҢ төөгүлүг шиитпирлерин боттандырар талазы-биле социалистиг чарышты чедиишкиниг калбартып турар. ООҢ түүнелинде Солчурда «Коммунизмче орук» колхозтуҢ магазин эргелекчизи эш Өмчүр февральдыҢ планын 150 хуу күүседирин хүлээлгезинге айыткаш, бараан саарылгазыныҢ ай планын 201 хуу күүсеткен. Саглы көдээ Советте майгын эргелекчизи эш Болдай-оол 164 хуу, Хандагайты суурда аъш-чем магазининиҢ эргелекчизи эш Казакова 160 хуу күүсеткилээш, социалистиг чарыштыҢ мурнакчылары болуп турар.

Ажылчы чоннуҢ культурлуг болгаш материалдыг амыдыралын улам-на экижидер дугайында партияныҢ болгаш чазактыҢ шиитпирин чедиишкиниг күүседиринге социалистиг чарыш садыг ажылдакчыларынаҢ ортузунда улуг рольду ойнап турар.

С. АРАПТАҢ.

Шээр мал оолдап турар

Эрзин районнуҢ «Сталинчы орук» колхозтуҢ шээр малы оолдап эгелээн.

Малчыннар Т. Дулбаа төрээн 92 хойдан 92 хураганны, С. Даткыр 41 хойдан 41 хураганны, С. Сагды 18 хойдан 19 хураганны менди ажаап алган доруктуруп турарлар. МалдыҢ оолдаашкыны үргүлчүлеп турар.

Малчыннар малдыҢ чаш төлүнче улуг кичээнгейни салып, дүн-хүннүҢ дежурныйын тургузуп алган социалистиг чарыш-биле ажылдап турарлар.

Ч. СЕРЕДАР.

Хөй ниитиниҢ чурумун сагыыр

Од хүн Эрзин райпозунуҢ склад эргелекчизи Чаргаа Санчаа болгаш райпонуҢ № 3 магазининиҢ эргелекчизи Соян Уртунай олар аразында бараан хүлээжип турган. СуурнуҢ чону чаа сава аймаа садарыныҢ сураан дыҢнааш, ону садып алырыбиле эт-херексел магазининиҢ эжиинде чыскаалыпкан манап турганнар. Склад эргелекчизи Санчаа чаа саваларны Уртунайга хүлээдип берип турган.

Ленертен склад хериминиҢ эжии ажытынган соонда, холдарында аянныг сумкалар туткулаан ийи херээжен кижи шуут-ла складче чоруп органнар. Бирээзи садыгжыга чоокшулап келгеш:

—Бөгүн кандыг бараанар ап тур силер?—деп айтырган. Садыгжы көрүп келгеш:

—Сава аймаа-ла колдуг чүве. Стаканнар, сакпыҢнар болгаш өске-даа үүрмек бараанар ийин—деп харыылаан.

—Кандыг савалар ирги, биске көргүзүп болур силер бе?—деп бирээзи айтырган.

—Удавас магазинге кирер чүве. Мен амдыызында чай чок, бараан хүлээп ап тур мен—деп, садыгжы харыылааш, далаштыы-биле харжактарны санап, дептержигежинге бир-ле чүвелерни демдеглеп турган.

—Бистер стаканнарныҢ эҢ-не чаражын шилип ап болур бис бе?—деп, келгеннерниҢ бирээзиниҢ айтырыынга, садыгжы элдепсинген хевирлиг, ажылын соксаткаш, хереэженнерже көрүп келген. ОларныҢ бирээзи садыгжыже улам чоокшулап келгеш:

—Мен РОМВД начальниги ПавловтуҢ кадайы мен—дээш, бодунче айыткаш,—а бо болза СЭКП райкомунуҢ секретары ЕлизаревтиҢ кадайы-дыр—деп, эжинче айыткан. Садыгжы доҢган холдарын дүрбүвүшаан, магазинче айыткаш:

—Ээлчегде турар хереглекчилериҢ хөйүн көрүҢер-даан. Манап турган садып ап болбас ирги силер бе?—деп айтырган.

—Оой, күжүрүм! Бисте ээлчегге турар чай кайда болур. Бистер боттарывыс безин партия райкомунда ажылдап турар улус бис—дээш, Елизарева холунда шагынче көрген. Садыгжы тевидээн хевирлиг, деҢзи чанында чыып каан харжактарже айыткаш:

—Харжактарны база чазар апаар, ажыд хөй-дүр, эштер. Магазинден-не садып алзыҢарза эки боор—деп угаады аарак чугаалаан.

—Бисте хостуг шак чогул. БистиҢ байдалывысты өөренип көрүҢер-даан, эштер!—дээш, садыгжыже Павлова көрүнген.

Садыгжы чүдүрүкчү ДеҢгей-оолду эккелдиргеш, харжактарны ээлчештир чазып эгелээн. ЭҢ кырында турган харжактыҢ аскын чара кагааш, демги садып алыкчыларга көргүскен.

—Ындыг стаканнар бисте бар ийин—дээш, ол кадайлар албайн барган. Ийиги харжакты часкан, ында стаканнар база-ла оларга таарышпас болган. Үшкү харжакты часкаш, оон стаканнарны садыгжы уштуп көргүскен.

—А, күзээнивис ро-ла болгай Елена! Че, дүрген ап алыылы—дээш, элээн каш стаканнарны саазынга ораалгыг хевээрзин ап алганнар.

—Өртээн төлеп... че, сумкадан акша уштуру берге, соок-тур. Акшазын соонда эккеп берипкей бис—дишкеш, Елизарева биле Павлова тоор-даа чүвези чок үнүп чорупканнар.

Начальниктер кадайларын садыгжы көрүп туруп калган. Хүндүлүг эштер Елизарев биле Павлов оларныҢ эрге-дужаалын ажыглап алгаш, совет садыгныҢ чурумун үреп турар ол кижилериниҢ ындыг байдалы Сарыг-БулуҢнуҢ чонунга шуут билдингир. Кандыг-даа бараан, аъш-чем сатканда олар ээлгег-биле, чурум сагыырындан чөртчүп турар. Ол байдалды суурнуҢ чурттакчы чону эл-депсинип турар апарган.

А. ЧАРАШ-ООЛ.

Херээженнер чөвүлелиниҢ ажылын экижидер

Чаа-Хөл районнуҢ Ленин аттыг колхозта херээженнер чөвүлели колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар, колхоз бүдүрүлгезинге херээженнериҢ киржилгезин организастаар, талазы-биле багай ажылдап турар.

Чүл дээрге, эрткен бүдүн чылдыҢ иштинде херээженнерден 50 кижи күш-хүнүҢ минимумун күүсетпээн, 17 кижи ажылга шуут киришпээн. Ажылдап болур кижилер боттарыныҢ бажыҢнарында анаа-ла чалгаарап олургулаар фактылар хөй.

Колхозчу херээженнериҢ ортузунга полит-кижизидилгелиг болгаш культура-массалыг ажылдар чорувайн келген. Херээженнер чөвүлели ылаҢгыя бижикти билбес болгаш биче билирлериҢ ортузунга тайылбыр ажылдарын, коллективтиг номчулгаларны болгаш беседаларны чоруппайн турар.

КолхозтуҢ баштаар чери 1953 чылдын эгезинде-де уруглар ясизин тургузар деп шиитпирлээн, ол мынчага чедир күүсетинмээн.

Херээженнер организакчызы коммунист эш Каваа-СүрүҢ бодунга онаашкан ол ажылды эки удуртуп ажылдаары чугула.

КолхозтуҢ партия организациязы херээженнер чөвүлелиниҢ ажылынга боттуг удуртулганы хандырар ужурлуг.

М. ӨЛЧЕЙ-ООЛ,
К. МОНГУШ.

Совет садыг болгаш улустуҢ материалдыг деҢнелиниҢ бедээни

БистиҢ партияныҢ Төп КомитединиҢ сентябрь Пленуму социалистиг көдээ ажыл-агыйныҢ күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүҢ программазын ажылдап кылган, ону күүседир чорук чоокку ийи—үш чылдарда чоннуҢ аъш-чем продуктуларыныҢ талазы-биле өзүп турар хереглелдерин четчири-биле хандырар арганы бээр болгаш чиик база аъш-чем үлетпүрүн чиг-эт-биле хандырар.

ПартияныҢ болгаш чазактыҢ шиитпирлери калбак хереглелдиҢ үлетпүр барааннарын болгаш аъш-чемниҢ барааннарын бүдүрүп үндүрерин күштүү-биле көвүдедирин баш бурунгаар көрүп турар. 1950 чылбиле дөмейлээрге, 1956 чылда дүктен кылган пөстерни ийи катап ажыгны, торгу пөстерни 5 катап ажыгны, иштики хептиҢ аргыглыг пөстерин 2,8 катап, дааранар машиналарны болгаш чадаг тергелерни 6 катап, мебельди 4 катап, эътти 2,4 катап, колбаса кылыгларны 2,2 катап, мал саржаан 2 катап, быштакты 3,3 катап, рафинад чигирни 2,6 катап хөйнү бүдүрүп үндүрер.

Бүдүрүп үндүрери чыл келген тудум-на өзүп турар канчаар-даа аажок хөй барааннарны хереглекчилерге чедирер төлээде, совет садыгны калбартып, ооҢ культуразын болгаш техниктиг чепсеглээшкинин күштүү-биле бедидери чугула.

«Совет садыгны улам ыҢай хөгжүдер хемчеглериниҢ дугайында» ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ болгаш Совет ЭвилелиниҢ Коммунистиг партиязыныҢ Төп КомитединиҢ доктаалы совет садыгныҢ чаа, күштүг көдүрлүүшкүнүн болгаш чурттуҢ экономиктиг амыдыралынга ооҢ ролюн улам ыҢай бедидерин хандырарын баш бурунгаар көрүп турар.

* * *

Совет садыг—ол дээрге онза бүдүштүҢ садыы. Ол садыг бистин чурттувуска социализмниҢ тиилелгезинге үндезилээш тыптып келген болгаш хөгжүп турар. Ол дээрге, капиталистер чокка, спекулянтылар чокка садыглаар садыг-дыр. Ол социалистиг ниитилелди хандырар, социалистиг бүдүрүлгени хөгжүдеринге болгаш быжыдарынга дузалаар болза ону улустуҢ хереглелдери-биле харылзаштырар хүлээлгелиг.

Совет садыг чурттуҢ экономиктиг амыдыралыныҢ хөгжүлдезинге болгаш улустуҢ хереглелдериниҢ деҢнелин көдүреринге улуг рольду ойнап турар. ООҢ хөгжүлдези социализмниҢ кол экономиктиг хоойлузунуҢ негелделери-биле дүүштүр чоруп турар. НиитилелдиҢ үргүлчү өзүп турар материалдыг болгаш культуралыг хереглелдерин хандырарын үзүктелиишкин чокка көвүдедип турар янзы-бүрү барааннарны чонга садар арга-биле садыгны дамчыштыр элээн хемчээл-биле боттандырып турар.

УлустуҢ материалдыг болгаш культуралыг амыдыралыныҢ деҢнелиниҢ чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүнүҢ үндезини болза, национал орулганыҢ үзүктелиишкин чок өзүлдези болур. Дайын сөөлүндеги үеде улус ажыл-агыйын чедиишкиниг калтап тургусканыныҢ болгаш хөгжүткенииниҢ түүнелинде национал орулганыҢ дайын мурнундагы хемчээлин 1952 чылда-ла ийиден хөй катап ашкан турган. Национал орулганыҢ хуваалдазынаҢ социалистиг принципин боттандырганыныҢ, үүрмектеп садар өртектериҢ чыл келген тудум-на үргүлчү чиигээниниҢ түүнелинде чоннуҢ орулгалары өзүп турар. Бешки беш чылдыҢ чүгле баштайгы ийи чылдарыныҢ дургузунда безин ажылчыннарныҢ, албан хаакчыттарныҢ болгаш тараачыннарныҢ орулгалары 18 хуу ажыг өскен.

Үүрмектеп садар өртектерни улам ыҢай чиигедир, көдээ ажыл-агый продуктуларынга белеткел болгаш садып алыр өртектерни улгаттырар, көдээ ажыл-агый үндүрүүн эвээжедир, чэшкинге бижидилгениҢ хемчээлдерин бичеледир талазы-биле 1953 чылда партияныҢ болгаш чазактыҢ боттандырган улуг хемчегленниҢ түүнелинде чоннуҢ садып алыкчы аргалыы он-он миллиард рубльге немей өскен.

Совет садыг болза, социалистиг ниитилелден алган акша орулгаларын хереглелдиҢ эргежок чугула чүүлдери-биле солуп алыр арганы ажылчы чон бүрүзүнге хандырып бээр хүлээлгелиг. Ол чүл дээрге, национал орулганыҢ хуваалдазы садыгга күүсетинип турары ол.

Социализм үезинде садыг болза, социалистиг ниитилелдиҢ кежигүннериниҢ аразында хереглелдиҢ чүүлдерин хуваарыныҢ кол хевири болур болгаш ол үр үеде-даа артар, ажылчы чоннуҢ өзүп турар хуузунда хереглели ону дамчыштыр хандырынган турар. Садыг күрүне үлетпүрү-биле колхозчу көдээ ажыл-агыйныҢ аразында бүдүрүлге-экономиктиг харылзааларныҢ ниити системазынга чугула рольду база ойнап турар болгаш ол экономиктиг харылзааныҢ база бир хевири болуп үнүп турар. Күрүне үлетпүрү колхозтарга болгаш колхозчуларга херектиг бүдүрүлге ажыл-агыйжы сорулгалыг-даа, база ол ышкаш хуузунда хереглелдиҢ барааннарын канчаардаа аажок хөйү-биле бүдүрүп үндүрүп, оларны совет садыгныҢ системазын дамчыштыр көдээже чорудуп берип турар. Колхозтар болгаш колхозчулар бодунуҢ ээлчээнде көдээ ажыл-агый артыкшылдары продуктуларны күрүнеге, хереглел болгаш тывыш кооперациязынга садарын, база ол ышкаш колхоз садыныҢ чурумун ёзугаар хоорайныҢ чонунга шуут садарын көвүдедип турар.

Хоорай биле көдээниҢ бараанныг харылзаалары ажылчын аңгы-биле тараачыннарныҢ эвилелиниҢ экономиктиг үндезинин быжыктырып, социалистиг бүдүрүлгениҢ хөгжүлдезинге дузалап турар.

Совет садыг болза, чоннуҢ хереглелдерин бүгү талазы-биле өөренип көөр болгаш бүдүрүлгениҢ хемчээлдериниҢ бүдүрүп үндүрүп турар бараанныҢ ассортиментизиниҢ болгаш шынарыныҢ талазы-биле үлетпүрге идепкейжи салдарны чедирер хүлээлгелиг. Садыг болза улустуҢ хереглелинге салдарны база чедирип, улустуҢ хереглелдерин хевирлээр, аъш-чемниҢ болгаш үлетпүрүнүҢ чаа-чаа барааннарын хереглекчилерге дүрген чедирер ужурлуг.

Ажылчы чоннуҢ чаагай байдалыныҢ үргүлчү өзүлдези бодунуҢ илередиишкин бараан саарылгазынаҢ үзүктелиишкин чок көвүдеп турарында илеретинип турар. 1953 чылда күрүне болгаш кооператив садыныҢ бараан саарылгазы 1940 чылдыҢ деҢнелинден 79 хуу ажар. 1953 чылдыҢ апрель—декабрьда чонга садыглаары-биле баштай үзүп үндүрген 312 миллиард рубль түҢнүг бараанныҢ кырынга 37,2 миллиард рубльдиҢ немелде бараанны 1953 чылда садыгга кирген. Күрүне болгаш кооператив садыныҢ бараан саарылгазы 20 хуу өзер.

Ынчалза-даа, бараан саарылгазыныҢ амгы хемчээли болгаш совет садыгныҢ турар байдалы чоннуҢ өзүп турар хереглелдеринге дүүшпейн турар. БараанныҢ садыглаашкыны улуу-биле өзүп турбуже, ылаҢгыя чоннуҢ хөй-хөй хереглели долу эвес хандыртынып турар. ЧоннуҢ хереглелдериниҢ өзүлдези, садып алыкчы аргалыы бүдүрүлгени эрттип турар.

УлустуҢ материалдыг болгаш культурлуг амыдыралыныҢ деҢнелин улам ыҢай бедидер сорулга-биле ам Коммунистиг партия болгаш Совет чазак улустуҢ хереглел үүлдерин бүдүрүп үндүреринииҢ күштүг көдүрлүүшкүнүн организастап турар. Күрүне болгаш кооператив садыныҢ бараан саарылгазыныҢ хемчээлин 1950 чыл-биле дөмейлээрге 1954 чылда-ла 72 хуу көвүдедир ужурлуг. Ол дээрге, 1955 чылда бешки беш чылдыҢ онаалдазын 1954 чылда-ла ажыр күүсеткени ол болур. 1955 чылда үүрмектеп садар бараан саарылгазыныҢ хемчээли 1950 чылдыҢ деҢнелинден ийи катап ашкан турар.

Партия болгаш чазак чоокку 2—3 чылдарда чонга эргежок чугула барааннарны хоорай бүрүзүнге, көдээ район бүрүзүнге үзүктелиишкин чокка садыглаарын хандырар сорулганы салган.

ЫлаҢгыя ам көдээге бараан саарылгазын бүгү хемчеглер-биле калбартыр чорук улуг ужур-дузаны тып ап турар. СЭКП ТК-ныҢ сентябрь ПленумунуҢ доктаалы-биле болгаш ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ бешки сессиязынга хүлээп алган хоойлуларны ёзугаар колхозтарныҢ болгаш колхозчуларныҢ акша орулгазы күштүү-биле өзүп турар, а ындыг болганда эҢ-не янзы-бүрү бараанларга көдээниҢ невелдези база-ла күштелир.

ЧазактыҢ шиитпирин ёзугаар хереглел кооперациязынга үндүрүп бээр бүдүрүлге болгаш ажыл-агыйжы сорулгалыг бараанныҢ рынок фондулары 1953 чылда-ла дыка көвүдээн. 1940 чылда үндүрүп турганынга бодаарга 1953 чылда колхозтарга болҐаш чонга садыглаары-биле ыяшты болгаш ыяш материалдарны 13,3 катап, металлды 15 катап, чымчак хыртын ыяшты барык 20 катап, шиферни барык 9 катап, цементини 43 катап хөйнү үндүрүп берген. Сорулга чүдел дизе, көдээге бүдүрүлге болгаш ажыл-агыйжы сорулгалыг бараанларны садыглаарын кыска хуусаа иштинде экижидеринде болур. Күрүне садып алыышкынынаҢ чурумун ёзугаар мал ажылынаҢ продуктуларын олардан ап турар колхозтарга болгаш колхозчуларга бүдүрүлге болгаш ажыл-агыйжы сорулгалыг үлетпүр бараанларын, а колхозчуларга саткан продукцияныҢ 100 рубль бүрүзүнге 100 рубльдиҢ бараанын алыр санажылганы барымдаалап ажыл-агыйжы сорулгалыг болгаш хуузунда хереглелдиҢ бараанларын садыглаар хүлээлгени СЭКП ТК-ныҢ сентябрь ПленумунуҢ доктаалын ёзугаар хереглел кооперациязынга дааскан. Хереглел кооперациязыныҢ ажылдакчыларынаҢ хүлээлгези болза, ол доктаалды амыдыралга чайгылыш чокка боттандырып, күрүненИҢ садып алыышкынынарын деткип шаннаарын хандырары болур.

Ынчалзажок, ол эҢ чугула ажылды чамдык областарда четпес организастап турар. Чижээлээрге, Горький областа хереглел кооперациязы садып алыышкынныҢ чурумун ёзугаар мал ажылыныҢ продуктуларын күрүнеге дужааган колхозтарга болгаш колхозчуларга бараанларны саныыр хандырары болур.

Ынчалзажок, ол эҢ чугула ажылды чамдык областарда четпес организастап турар. Чижээлээрге, Горький областа хереглел кооперациязы садып алыышкынныҢ чурумун ёзугаар мал ажылыныҢ продуктуларын күрүнеге дужааган колхозтарга болгаш колхозчуларга бараанларны саныыр хандырары болур.

Ынчалзажок, ол эҢ чугула ажылды чамдык областарда четпес организастап турар. Чижээлээрге, Горький областа хереглел кооперациязы садып алыышкынныҢ чурумун ёзугаар мал ажылыныҢ продуктуларын сайгарар талазы-биле дузаламчыны колхозтарга база көргүзер ужурлуг. Чазак болза, колхозтарныҢ болгаш колхозчуларныҢ артыкшылдыг көдээ ажыл-агый продуктуларын керээлиг эгелер-биле садыглаарын хоорайларда колхоз рыноктарынга организастаарын хереглел кооперациязынга хүлээткен. ДузаламчыныҢ ындыг хевири колхозтарга болгаш колхозчуларга ажыктыг. Кооператив ажылдакчылары ындыг садыгныҢ артык күчүлүүн херек кырынга көргүзер болгаш ону ёзулуг калбартыр ужурлуг.

Анаа дааскан сорулгаларга дүүштүр хереглел кооперациязы болза, тудуг материалдарын болгаш ажылагыйжы сорулгалыг бараанларны садыглаар талазы-биле 1700 ажылагый магазиннерин болгаш складтарын 1954—1956 чылдарныҢ дургузунда немей ажыдар. Ам көдээге 250 ажыг универмагтарны болгаш

(Уланчызы 4-кү арында).

Чехословакияда өртектер чиигелдези

ПРАГА. Март 29-та Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң пленуму болуп эрткен. Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанларынга үүрмектеп садар өртектерниң үшкү чиигелдезиниң дугайында партияның болгаш чазактың доктаалының төлевилелиң пленум чугаалашкан болгаш түүлдүг деп көрген.

1954 чылдың апрель 1-ден эгелеп өртектерниң чаа чиигелдезиниң дугайында Чехословакияның Коммунистиг партиязының ТК-зының болгаш чазактың доктаалын март 30-ниң кежээзинде чарлаан. 53 муң аттыг барааннар кирип турар чиигелдениң түңнелинде чон чыл дургузунда 5,6 миллиард кронну камнап алыр. Аъш-чем барааннарының өртектери, ооң иштинде хлеб, крупа, сүт кылыгларның, куш чуургазының, чигир болгаш кондиттер кылыгларның өртектери 8-тен 25 хуу чедир чиигээр, үлетпүр барааннары, ооң иштинде пөстерниң, идиктерниң болгаш өске-даа барааннарның өртектери 9-тан 45 хуу чедир чиигээр.

(СЭТА).

Албаниияның чер-черниң улус советтеринге соңгулдалар

ТИРАНА. Албаниияның Улус Республиказының чер-черниң улус советтеринге мартта болган соңгулдалар доозулган. Хоорай районнарының, көдээ районнарның локалитеттериниң болгаш областарның улус советтериниң депутаттары соңгуттурганнар. Четче эвес түңнел саннар ёзугаар алырга, чурттуң янзы-бүрү областарынга болгаш районнарынга март 28-те бадылаашкыннарга 99,6 хуудан (Тирана район) 100 хуу чедир соңгукчулар (Сталин, Химара, Мюзеке хоорайлар) бадылаашкыннарга киришкеннер. Демократтыг фронтуның кандидаттары дээш 99,4 хуудан (Фушкру район) 99,93 хуу чедир соңгукчулар (Влора областа Кота район) бадылааннар.

Соңгулдаларның түңнелдери Албаниияның ажылчы чоннарының бедик политиктиг идепкейиниң дугайын, оларның демократтыг фронтуга сырый каттышканының дугайын, күш-ажыл партиязынга улус массаларның улуг идегелиниң дугайын херечилеп турар.

Корча, Кукеса, Дибры областарга болгаш Тирананың, Шкодерниң, Элтбасанның болгаш Бераттың областарының тус-тус районнарынга база локалитеттеринге агаар байдалының багай болганындан соңгулдаларны соңгаарлаткан болгаш улустуң хуралының президиумунуң доктаалын ёзугаар апрельде болур. (СЭТА).

Германиияның Социалистиг Чаңгыс-аай партиязының IV съездизиниң ажытынганы

БЕРЛИН. Германиияның Социалистиг Чаңгыс-аай партиязының IV съездизи март 30-де Берлинге ажытынган.

Съезд бодунуң ажылын тайбың болгаш демократтыг үндезинге Германияны катап каттыштырары дээш немец улустуң демиселиниң улам ыңай күжениишкининиң байдалынга, Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чонунуң политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин калбартып чорударының демдээнге эгелээн. Тайбының лагериниң улустарының көргүскени идегелге хей-аът киирткен Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чоннары немец улустуң национал эрге-ажыктары дээш демиселдиң мурнакчы отряды—Германияның Социалистиг Чаңгыс-аай партиязын долгандыр улам-на сырый каттыжып турар. Съездиге белеткелдиң үезинде республиканың муң-муң ажылчы чоннары партияның хүрээлецинге киргеннер. Съездиге алдар болдурган күш-ажылчы чарыш заводтарда болгаш фабрикаларда калбарган. Берлинниң ажылчы чоннары партияга боттарының ынаан хоорайның демократтыг секторунуң кудумчуларын болгаш шөлдерин байырлалдыг каастап-шимээшкинибиле илереткеннер.

Бирги хуралга келген съездиниң төлээлеринге байыр чедирери-биле муң-муң берлинчилер ол хүн кудумчуларга чыылганнар. Эртенгиниң 9 шакта съездиниң төлээлери байырлыг кылдыр каастап шиметинген Вернер Зееленбиндер аттыг улуг спорт залын долдур олурупканнар. Мында республиканың ажылчы чоннарының бүгү кезектери—ажылчыннар, тараачыннар, эртемденнер, литература болгаш уран-чүүл ажылдакчылары, техниктиг интеллигенция. Эрткен үшкү съездиден бээр үениң дургузунда партияның күш-ажылчы улустуң бүгү кезектериниң күзел-соруунуң илередикчи болгаш эрге-ажыктарының камгалакчы ролюдыка өскен.

Хуралдың залынга Германияның Социалистиг Чаңгы-аай партиязының (ГСЧП) даргалары Вильгельм Пик болгаш Отто Гротеволь, ГСЧП ТК-ның бир дугаар секретары Вальтер Ульбрихт, ГСЧП ТК-ның Политбюро кежигүннери, а ол ышкаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төлээлери: СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы А. И. Микоян, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Суслов олар көстүп кээрге төлээлер диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле ужурашканнар.

Индирже эш Вильгельм Пик үүнүп келген. Герман Демократтыг Республиканың президентизинге чедир бодунуң бүгү күжүн улуска берген, Германияның ажылчын шимчээшкининиң көскү удуртукчузун төлээлер изии-биле байырлааннар.

ГСЧП ТК-ның мурнундан эш Пик Германияның Социалистиг Чаңгыс-аай партиязының IV съездизин ажытынган деп чарлаан. И. В. Сталинның тураскаалын, а ол ышкаш Германияның ажылчын шимчээшкининиң сөөлгү чылдарда мөчээн ажылдакчыларының тураскаалын туруп ёзулаарын ол саналдаан. Төлээлер туруп келгеннер. Залга шипшиң турган.

Вильгельм Пик бодунуң эге сөзүнге даштыкы херектер министрлериниң Берлин чөвүлел хуралы герман айтырыгны тайбың шиитпирлээри бирги ээлчегде немецтерниң боттарының херээ болур деп чүвени көргүскенин демдеглээн. Ооң-биле холбаштыр, Совет Эвилели Герман Демократтыг Республика-биле өскедаа дең эргелиг күрүнелер ышкаш шак ындыг харылзааны тургускан, национал чаңгыс-аай болгаш демократтыг тайбың керээ дээш ниитигерман улустуң шимчээшкининиң сууру болур Герман Демократтыг Республиканың ужур-дузазы улам-на өскен деп Пик чугаалаан.

Съездиге келген акы-дуңма партияларның төлээлекчилеринге эш Пиктиң чугаалааны болза:

Германияның Социалистиг Чаңгыс-аай партиязы бодунуң бүгү күштерин агрессчи герман милитаризм Европаның улустарынга кажан-даа кыжанмазын дээш салырын силерге бүзүредип тур бис.

Германияга чаңгыс-аай чорук болгаш тайбың дээш демиселди күштелдиреринче, Герман Демократтыг Республикага ажылчын-тараачын эрге-чагырганы быжыглаарынче съездиниң төлээлерин эш Пик кыйгырган.

Ооң соонда съездиниң удуртур органнарын соңгаан. Эштер Пик, Гротеволь болгаш Ульбрихтиге баштадыр ТК-ның Политбюро кежигүннери, чер-черниң партия организацияларының удуртукчулары, бүдүрүлгениң активчилери, күш-ажылдың маадырлары, Национал шаңналдың лауреаттары, эртемниң көскү ажылдакчылары президиумга чаңгыс-үнбиле соңгуттурганнар.

Акы-дуңма партияларның съездиде келген төлээлериниң кежигүннерин президиумче чалаарын В. Пик саналдаан. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төлээлериниң кежигүннери А. И. Микоян, М. А. Суслов, Д. Т. Шепилов болгаш А. А. Смирнов, Кыдаттың Коммунистиг партиязының төлээлекчизи, Кыдат Улус Республиканың Герман Демократтыг Республикада элчини Цзы Пен-фэй, улус демократиязының чурттарының коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлээлекчилери: Польшаның Ф. Южвяк, (Витольд), Чехословакияның — Ю. Дюриш, Венгрияның—М. Фаркаш, Румынияның—П. Борила, Болгарияның—Т. Жарков, Албаниияның— М. Прифти, Англияның компартиязының чиңгине секретары Гарри Политт, Австрияның компартиязының даргазы И. Копленин, а ол ышкаш Италияның, Грециянның, Испаниияның, Швейцариянның, Бельгияның, Финляндияның, Швециянның, Даниянның, Норвегияның болгаш өске-даа чурттарның Коммунистиг партияларының төлээлекчилери сцена кырынче үүнүп келирге залга диңмиттиг адыш часкаашкыны чаңгыланып үнген.

Франциянның Коммунистиг партиязының ТК-ның Политбюро кежигүнү Вальдек-Дошеге баштаткан төлээлери президиумга көстүп келирге съездиниң төлээлери чылыг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле ужурашкан.

Съезд бодунуң ажылын О. Гротевольдуң даргалааны-биле үргүлчүлээн. Мандат комиссиязын, редакция комиссиязын, Устав талазы-биле комиссияны болгаш санажылга комиссиязын соңгаан.

Съездиниң хүн чурумунда дараазында айтырыглар кирип турар:

1. Төп Комитеттің ТК-ның чёдү. Илеткелчи ГСЧП ТК-ның бир дугаар секретары В. Ульбрихт.

Төп ревизия комиссиязының отчёду (илеткелчи Альфред Эльснер).

Партийжи контрольдуң төп комиссиязының отчёттары (илеткелчи Герман Матерн).

2. ГСЧП Уставынга өскертилгелер (илеткелчи Карл Ширдеван).

3. Партияның Төп органнарының соңгулдалары.

Президиумну болгаш комиссияларны соңгаанының соонда эш Гротеволь ГСЧП ТК-ның отчёт илеткелин кылыры-биле эш Вальтер Ульбрихтиге сөс берген.

Эш Ульбрихтиң илеткелин съездиниң төлээлери улуг кичээнгей-биле дыңнаан болгаш үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыннары хөй удаа болуп турган.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга, ооң Төп Комитединге алдар кылдыр илеткелчиниң салган йөрээлдерин съездиниң киржикчилери изии-биле уткаан.

Съездиниң кежээки хуралынга Төп ревизия комиссиязының болгаш партийжи контрольдуң Төп комиссиязының илеткелдерин дыңнаан.

(СЭТА).

Канаданың депшилгелиг ажылчын партиязының V съездизиниң хагдынганы

ТОРОНТО. Канаданың депшилгелиг ажылчын партиязының V съездизиниң төлээлери март 27-де болгаш 28-те партияның чаа программазының төлевилелин чугаалашканнар.

Чаа программаның төлевилелиниң дугайында илеткелди партияның национал күүсекчи комитединиң кежигүнү Лесли Морис кылган.

Программаның элээн каш чазалгаларлыг төлевилелин съезд хүлээп алган.

Мооң дараазында айтырыгларның талазы-биле резолюцияны съезд хүлээп алган: Канадага чаа национал политика; экономиктиг кризистиң кыжаныынга удур демисел; чоннуң чаңгыс-аай чоруу болгаш депшилгелиг ажылчын партияның сорулгазы; партияны, ажылчын аныяктарның национал федерациязын болгаш парлалга органнарын быжыглаары.

Канаданың депшилгелиг ажылчын партиязының национал комитедин съездиге соңгаан. Съездиниң төлээлери партияның баштыңынга Тим Бакты чаңгыс үн-биле соңгаан.

Совет Эвилелиниң, Англияның, Каттышкан Штаттарның, Кыдат Улус Республиканың, Франциянның, Чехословакияның, Польшаның, Болгарияның, Герман Демократтыг Республиканың, Барыын Германияның, Японияның, Индияның, Мексиканың, Уругвайның, Гватемаланың болгаш өске-даа чурттарның акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларындан келген байырларны съездиге номчаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң байырында чугаалап турары болза:

КАНАДАНЫҢ ДЕПШИЛГЕЛИГ АЖЫЛЧЫН ПАРТИЯЗЫНЫҢ БЕШКИ СЪЕЗДИЗИНГЕ

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди Канаданың депшилгелиг ажылчын партиязының бешки съездизинге акы-дуңманың байырын чедирип тур.

Партияның хүрээлецин быжыглаары дээш, Канаданың национал хамаарышпас чоруу дээш, канада ажылчы чоннарның амыдырал эрге-ажыктары дээш, тайбың дээш демиселге чедиишкиннерлиг болурун депшилгелиг ажылчын партияга күзедивис.

Канаданың депшилгелиг ажылчын партиязы делгерезин! Тайбың, демократия болгаш социализм дээш демиселге ажылчы чоннарның бүгүделегей эп-сеткил каттыжыышкыны делгерезин!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

Съездиниң киржикчилери СЭКП ТК-ның байырын тура, диңмиттиг байырлал-биле уткаан.

Съездиниң сөөлгү хуралынга Тим Бак допчу чугаа кылган.

(СЭТА).

Шыдыраа талазы-биле делегейниң бирги чери дээш

Март 31-де Совет Армияның Төп Бажыңының концерт залынга делегейниң бирги чери дээш шыдыраа маргылдаазының чедиги ойнаашкыныының төндүр салыышкыны болган. Ботвинник ол салыышкынга уттурган деп санаан болгаш бодунуң удурланыкчызының чедип алган тиилелгези дээш аңаа байыр чедирген.

Чедиги салыышкынның соонда маргылдааның саны 4,5:2,5 апарган. Делегей чемпиону Ботвинник 4,5 санныг.

Чурукта: М. Ботвинник (солагай талазында) болгаш В. Смыслов.

Совет садыг болгаш улустуң материалдыг деңнелиниң бедээни

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

800 тускайжыткан магазиннерни тудуп турар. Эң чоокку үш чылдарда хереглел кооперациязы көдээге шупту каттышкаш 23.000 үүрмектеп садар садыг черлерин ажыдар ужурлуг.

Хереглел кооперациязынга ажылдаар кылдыр 1954—1956 чылдарда техникумнарга 20.000 ажыг тускай эртемниглерни, бараанчыларны, бухгалтерлерни, планчыларны, а садыг кооператив школаларынга 46.500 магазин эргелекчилерин, садыгжыларны, поварларны болгаш сан ажылдакчыларын белеткеп үндүрер.

Күрүне болгаш кооператив садыын хөгжүдери-биле чергелештир хоорай чонунуң хереглелдерин хандырар херекке дөгүм болур колхоз садыын бүгү хемчеглер-биле калбартыр ужурлуг.

* * *

Чоннуң хереглеллерин бүгү талазы-биле өөренип көөрүн организастаары, барааннарны сөөртүрде болгаш үлетпүрге чагыгларны бээрде, база ол ышкаш продукцияны бүдүрүп үндүреринің ассортимент талазы-биле планнарын тодарадырда, ол сан-медээлерни оперативтии-биле ажыглаары совет садыгның көдүрлүүшкүүнүнге канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болур. Чоннуң хереглелдерин өөренип көөрүнүң эргежок чугулазы ажылчы чоннарның өзүп турар хереглелдерин хандырар хүлээлгелиг совет садыгның эң-не утка-шынарындан үүүп турар.

Хереглелди өөренип көөрү—бот сорулга эвес. Ол дээрге, барааннар ассортимент болгаш шынар-даа талазы-биле үлетпүрге салдарны чедирер кылдыр чоннуң хереглелдерин шыы тодарадырының чепсээ болур. Чагыткан ассортиментизинге дүүшпес азы чавыс шынарлыг, чонга хереглетинмес барааннарны чедирикчилерден хүлээп албас эргени садыг организацияларынга чазак тывыскан. Ол эргени садыглаар организациялар ам дээрезинде багай ажыглап турар.

Хереглекчилерниң эрге-ажыктарын камгалаарынга улуг рольду мөөңнеп садар садыг организациялары ойнаар ужурлуг. Мөөңнеп садар садыгны үлетпүр министерстволарындан ССРЭ-ниң Садыг министерствозунга шилчидип берген чоруктуң ужуру болза, бүдүрүп үндүрүп турар барааннарның шынары болгаш ассортиментизи дээш демиселдиң хереэнге ооң ролюн бедидер, ону садыглаар организацияларга чоокшуладыр болгаш чоннуң хереглелдеринге дүүштүр барааннар-биле садыг бүдүрүлгелерин хандырарын экижидер. Ынчалза-даа мөөңнеп садар садыг организациялары хөй таварылгаларда боттарының ажылын чаа негелделерге таарыштыр деңдии оожум эде тургузуп ап турарлар.

Садыг организацияларындан үлетпүрге барааннарның баштайгы чагыгларын бээрин болгаш ооң күүселдезиниң контролюн тургузар практиканы база шынгыызы-биле эжиктен турар ужурлуг. Планнаар органнар, министерстволар болгаш ведомстволар планнарны ажылдап кылырда, чамдык ховар барааннарга садыг организацияларының чагыгларын лимиттээр чорукту узуткаар болгаш оларны чоннуң хереглелдерин хандырып турар санын ёзугаар бүдүрүп үндүрер төлээде, барааннарның ховар хевирлерин болгаш сорттарын бүдүрүп үндүрерин көвүдедирин баш бурунгаар көөр хүлээлгелиг.

Күрүне болгаш кооператив садыының бараан саарылгазының канчаар-даа аажок улгатканы, барааннарның ассортиментизи калбарганы садыгның материал-техниктиг суурун күштүү-биле быжыглаарын негеп турар. Бараан саарылгазы 1940 чылга удур 1953 чылда 79 хуу өзүп турунда, үүрмектеп садар садыг четкизи дайын мурнундагызынлан чүгле 8,4 хуу ашкан. Ылаңгыя өзүп турар бараан саарылгазының хереглелинден склад ажыл-агыйы хожудап турар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП ТК-ның доктаалы хоорайларга болгаш көдээ черлерге садыг бүдүрүлгелериниң, соодулга черлериниң, аъш-чем болгаш үлетпүр барааннарының складтарының, картофель-ногаа шыгжаар черлериниң тудуунуң, садыг четкизин соодулга хереклелдери-биле дериириниң калбак программазын айыткан. ССРЭ-ниң Садыг министерствозунуң шугуму-биле капитал салыышкыннарның хемчээли 1953 чылга удур 1954 чылда 2,3 катап көвүдээр. Хереглел кооперациязының шугуму-биле капитал салыышкыннар ийи ажыг катап өзер. 1954—1956 чылдарда хоорайларга болгаш көдээ черлерге 40 муң магазиннерни тудар болгаш эжидар.

Садыг организациялары 1954 чылда тудугнуң улуг программазын күүседиринге амдан эгелеп белеткенир ужурлуг. Тудуг кылыр чер участоктарны тускайлап алыр, техниктиг документацияны белеткээр тудуг организацияларының дугайында айтырыгны шиитпирлээр.

Чоокку үениң иштинде МТС-ниң кодан девискээрлери чурттакчылыг улуг суурлар кылдыр хуула бээр. Аңаа магазиннер, столоваялар, чайнаялар тудуунуң дугайында, МТС-ниң ажылдакчыларын садыг-биле хандырар дугайында өйшаанда сагыш салыр херек.

Садыгны улам ыңай чиигедир, эргелде чарыгдалдарын кудуладыр херектиң талазы-биле садыг организацияларының мурнунда улуг сорулгалар туруп турар. Беш чылдың дургузунда үүрмектеп садар садыгның эргилде чарыгдалдарын 23 хуу кудуладыр талазы-биле онаалда бешки беш чылдың планы-биле доктаатынган.

Эргилде чарыгдалдарын улам ыңай кудуладырының кол үнер дөзү болза, магазиннерни садыгның болбаазырангай дерилгелери-биле чепсеглеп, савалаан барааннарны садыглаарын көвүдедип, күш-ажылдың организациязын экижидип тургаш, садыг ажылдакчыларының күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидери болур.

Камналганың эң чугула курлавыры болза, транспорт чарыгдалдарын, база ол ышкаш барааннарны сөөртүрде болгаш ажаарда чарыгдалдарны кызырары болур. Иштики ажыл-агыйның курлавырларын максималдыг ажыглаары эргилде чарыгдалдарын кудуладырының улуг үнер дөзү болур.

* * *

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак совет садыгның шынгыы көдүрлүүшкүүнүн организастап турар. Ажылчы чон массаларның амыдыралчы деңнелиниң бедиири совет садыгны улам ыңай хөгжүдер дугайында партияның болгаш чазактың айыткан делгеренгей программазын чедиишкинниг боттандырарындан хамааржыр. Бараан саарылгазы дүрген өскен тудум-на, чонга янзы-бүрү барааннарны садыглаары хөй болган тудум-на улустуң хереглелиниң деңнели бедик болур.

Совет садыгның ажыл-ишчилери коммунистиг тургузуушкуннуң база бир эң чугула участогунда ажылдап турар. Олар болза, ажылчы чоннарның өзүп турар хереглелдерин үзүктелиишкин чокка бүгү талазы-биле хандырар төлээде, бар турар четпестерни дүрген чайладып, садыгның чаа көдүрлүүшкүүнүн хандырып, ооң культуразын бедидер хүлээлгелиг.

Н. БАГАЧЕВ.

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

КИНОПРОКАТТЫҢ ТЫВА КОНТОРАЗЫ

РИМ 11 ШАКТА

деп чаа итали кинону көргүзүп эгелээн

„ВЛКСМ 30 чылы" кинотеатрга апрель 3-те эгелээр шактары 6. 30-де, 8. 15-те, 10. 10-да.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин көдүмчүзү, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторүүн 3—62, харыысалгалыг редакторүүн оралакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаңгыс киллистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтериниң—3—65.

ТС—01731.

Культура эргелелиниң типографиязы